

N:o 163.

Af Herr **G. A. E. Kronlund** m. fl. om *skrifvelse till Kungl. Maj:t* angående den nomadiserande lappbefolkningens vidmakthållande m. m.

Lapparne hafva liksom alla naturfolk sett sig tillbakaträngda och kringskurna af civilisationen och odlingen. De stora öde vidderna i norra delarne af vårt land, där vår nomadbefolkning sedan urminnes tider lefvat sitt fria obundna lif, hafva så småningom blifvit underlagda odlarens hand. Allt längre inåt fjällen hafva odlingens pionierer trängt fram och tagit upp kampen mot både den karga naturen och de fria nomaderna. Lagstiftningen har i allmänhet gynnat och främjat odlingens framsteg i dessa nordliga trakter på nomadernas bekostnad och utan tillräcklig hänsyn till gammal sedvänjerätt, som ju nomaderna kunna med skäl åberopa gentemot inkränkterne. Våra afvittringsförfattningar hafva dragit ett streck öfver allt hvad lapparne hafva kunnat åberopa till värnande af sin urgamla besittningsrätt till de stora lappmarksområdena, och under dessa författningars tillämpning har man vid tillgodo-seendet af odlingens kraf underlåtit att taga tillbörlig hänsyn till lapparens berättigade kraf på en tryggare existens.

Kulturstriden har därför på många håll inom lappmarksområdena ledt till snart sagdt olösliga svårigheter och konflikter emellan bofasta och nomader.

I stället för att så mycket som möjligt åt nomaderna söka bevara och bibehålla större sammanhängande områden af för renskötseln behöflig mark har man tillåtit nybyggesanläggningar upp mot barrskogs-

Bih. till Riksd. Prot. 1908. 1 Saml. 2 Afd. 2 Band. 50 Häft. (N:o 163.) 1

gränsen och till och med långt därofvän ända inemot gränsen mot Norge t. ex. i Västerbottens län uti Umeå älfdal, sålunda långt utöfver den gräns dit en verklig odling kan tänkas nå. (Se Bil. 6.)

Långt inne i de egentliga renbetesområdena hafva de bofaste dessutom insynat en stor mängd spridda myrar och andra slätterslägenheter, hvilket naturligtvis i hög grad försvårar renskötseln och ådrager lapparne skadeersättningsanspråk från de bofastes sida. (Se Bil. 6.)

Utom dessa förhållanden, som försvåra lapparnes existens tillkomma andra omständigheter, som menligt inverka på renskötseln.

Från alla håll betonas hurusom renmossan är i aftagande flestades i norra lappmarkerna. Vetenskapligt har man sökt finna en förklaring därtill uti klimatiska förändringar till renlafvens nackdel äfvensom i markens och skogarnes förändring, hvarigenom renlafförande tallskog med tiden öfvergår till granskog där ej renlafven trifs. Naturen själf synes sålunda öka de svårigheter, som nu på alla håll synas hota lapparne. (Se Bil. 7.)

De varmhjärtade försöken att förena motsättningarne mellan nomadlif samt kultur och civilisation hafva i allmänhet slagit mindre väl ut. Tämligen enstämmigt framhålles, att de lappbarnhem och fasta lappsolor, som i detta syfte inrättats och hvari de där intagna lappbarnen fått åtnjuta alla de bofastes bekvämligheter i lefnadssätt och vanor, i allmänhet gjort lappbarnen obekväma och obenägna för en återgång till nomadlifvet och att sålunda dessa institutioner långt ifrån att vara till en hjälp och välsignelse för nomadbefolkningen tvärtom har bidragit till att decimera denna befolkning och förminska dess motståndskraft. (Se Bil. 7 och 10.) För den icke nomadiserande lappbefolkningen utgöra däremot lappbarnhemmen och de fasta lappsolorna ovärderliga och välsignelsebringande kulturhärddar i ödemarken.

Slutligen hafva många af de åtgärder, som statsmakterna under årens lopp vidtagit för att trygga och värna om våra nomader, ingalunda medfört åsyftad verkan utan snarare påskyndat den pågående upplösningen inom nomadernas leder.

Såsom en sådan åtgärd måste man beteckna upphäfvandet af lapparnes besittningsrätt till sina särskilda lapps katteland och den lapparne medgifna insyningsrätt å dessa land. Detta skedde genom 1886 års lapplag och därmed gjordes i själfva verket lapparne hemlösa. Medvetandet om att äga ett hem måste äfven för nomaden innebära en tryggande känsla; och att i ett slag bli beröfvad detta hem, låt vara af aldrig så primitiv beskaffenhet, t. ex. i form af ett vår- eller höstviste med därtill hörande jord, måste helt naturligt verka nedslående och deprimerande

på nomadbefolkningen. »Lapps kattelandet», yttrar lappfogden Burman i ett utlåtande, »var i forna dagar för lappen hvad hemmanet är för bonden.» (Se Bil. 11.)

1886 års lapplag har sålunda enligt hvad erfarenheten gifver vid handen varit en af de bidragande orsakerna till renskötselns vårdslösande och tillbakagång åtminstone inom Jämtlands och Västerbottens län.

Alla dessa samverkande orsaker ha vållat, att den nomadiserande lappbefolkningen sammansmält i hög grad. Inom Jämtland och Västerbotten uppgå de nomadiserade lapparne till endast ungefär $\frac{1}{3}$ af hela lappbefolkningen inom dessa län.

Den öfriga delen af lappbefolkningen är både egendomslös och hemlös; tusentals af dessa stackars naturbarn lefva uppe i de nordliga bygderna under obeskrifligt sorgliga och fattiga förhållanden, lefva ett lif som egentligen är en enda oafbruten kamp mot hungersnöden. Å den jord som fordom tillhört lapparne med häfdens och den förstkommandes rätt får den icke-renägande lappen ej ens uppslå en liten koja för att bereda sig tak öfver hufvudet utan att riskera att bli afhyst och bötfälld. (Se Bil. 4.)

De åtgärder, som från statsmakternas sida böra vidtagas till fromma för lapparne, böra gå ut på *dels att söka vidmakthålla, värna och trygga de nomadiserande lapparnes existens och dels att bringa hjälp och undsättning åt de icke renägande lapparne och åt dem som ej uteslutande kunna lefva af renskötseln.*

I förra afseendet äro förutsättningarna för dessa åtgärder högst väsentligt olika inom de olika länen.

Inom *Jämtlands län* är den nomadiserande lappbefolkningen ytterst ringa till antalet. Renarnes antal hafva äfven högst väsentligt sjunkit; från att år 1890 ha uppgått till 60- à 70,000 stycken uppgingo renarne år 1907 till omkring 15,000 stycken. Den tid torde därför ej vara så aflägsen då nomadernas saga därstädes är slut. (Se bil. 7).

Den kulturstrid som inom detta län pågått mellan de bofaste och lapparne och som tog sig ett pregnant uttryck i massnedskjutning af renar i Härjeådalen i slutet af 1880-talet torde nu kunna anses vara i aftagande, härtill torde hafva bidragit statsmakternas kloka åtgärder att inköpa och till renbetesland utlägga för renskötseln behöflig mark inom länet. De speciella lagstiftningsåtgärder, som torde vara behöfliga, äro sådana som afse att *närmare precisera lapparnes rättigheter* t. ex. i *afseende å dem medgifven sedvanerätt*, vidare att *minska lapparnes skade-*

ståndsrisk och slutligen att *skydda lapparne för intrång från främmande lappar i betesrätten.*

Förhållandena inom Västerbottens län torde däremot påkalla kraftigare och mera effektiva åtgärder för skyddande af de renägande lapparnes existens och framtidsmöjligheter.

De bofaste hafva här, såsom jag nämnt, inkräktat på nomadernas urgamla områden långt utöfver hvad omständigheterna kunna berättiga dem till; de bofaste hafva ej nöjt sig med att vidga det odlade och odlingsbara området; långt inne på lapparnes gamla lapps katteland och ända upp emot fjällen hafva de anlagt nybyggen, insynat myrar och slätterslägenheter, och därigenom stängt gamla färdselvägar för renarne, beröfvat dessa erforderliga kalfningsställen, hindrat rörelsefriheten för lapparne och deras renar på de ställen och tider, då densamma är mest nödvändig, nämligen i områdena nedanför fjällen, vid och omedelbart efter kalfningstiden.

Här kräfvdes oundgängligen statens ingripande. Har staten opåtaladt låtit ett dylikt oeffterrättighetstillstånd uppstå, talar ock billighet och rättvisa för att staten med till buds stående medel söker till förmån för den lidande parten, lappen, afhjälpa detta oeffterrättighetstillstånd.

Detta kan endast ske genom att *staten inköper eller exproprierar de områden, som äro oundgängligen nödvändiga för lapparne till drifvande af deras renskötsel.* I första rummet synes därvid böra ifrågakomma de myrar och slätterängar, som af de bofaste insynats på spridda ställen långt uppe i de egentliga renbeteslanden och som helt naturligt måste i hög grad försvåra renbetenas användning och tillika utsätta lapparne för skadeståndsrisker. Af den officiella utredningen synes därjämte framgå att åtskilliga hemman och nybyggen äro till verkligt hinder för lapparne i dessas näring och därför jämväl böra inlösas. Detta kan ingalunda anses för ett oberättigadt undanträngande af odlingen särskildt då det gäller hemman och nybyggen långt ofvanför odlingsgränsen, och sålunda områden som af naturen äro företrädesvis lämpade för den nomadiserande befolkningens lif och sysselsättningar.

Expropriation eller inköp af jord för detta ändamål bör naturligtvis föregås af en ytterst sorgfällig undersökning angående de för renskötelsen mest behöfliga och nödvändiga områden: *såsom mark för de vanliga renvägarne under höst och vår, tillräckliga utrymmen för rensamlingsställen, för renarnes uppehåll under kalfningstiden och närmaste tiden därefter, särskildt synes en vidsträckt rayon närmast omkring hög-fjällen böra afsättas och bibehållas för nomadernas räkning.*

I Norrbotten är ej den inträngande kulturen och odlingen den största faran för lapparne.

Om man undantager Arvidsjaur, där den rika tillgången på odlingsbar jord samt företagsamheten, odlingslusten och idogheten hos den bofasta befolkningen obeckligt synes tränga tillbaka lappbefolkningen, torde de öfriga lappmarkssocknarne erbjuda den nomadiserande lappbefolkningen tillräckligt utrymme för en rationellt bedrifven renskötsel. Erfarenheten från de andra länen torde mana vederbörande att inom Norrbottens län i tid söka förebygga upprepandet af de olägenheter och konflikter som annorstädes uppkommit.

I Norrbotten är lappfrågan företrädesvis en internationell fråga, som till en del för närvarande afhandlas emellan delegerade från Sverige och Norge. Norrbottenslapparnes årliga vandringar till de norska högfjällen hafva länge orsakat elakartade konflikter mellan lapparne och norska gränstrakternas invånare, så mycket svårare att lösa som, utom det att samma oförenliga intressen, som förut nämnts, stå emot hvarandra, nämligen de bofastes odlingsintresse och nomadernas behof af fritt utrymme för sina renar, äfven tillkomma rent politiska och nationella synpunkter.

Äfven från ett annat håll orsakas Norrbottenslapparne stora bekymmer och olägenheter nämligen genom ryska gränsspärrningstraktaten, som förbjuder våra lappar att med sina renar vistas på finskt territorium utom i vissa undantagsfall samt bestraffar öfverträdelse af förbudet med konfiskation af hvar tionde ren, som anträffas på finskt område. Denna bestämmelse, särskildt när den, som oftast sker, tillämpas på ett drakoniskt och hänsynslöst sätt, ådrager Karesuandolapparne ständiga trakasserier och förluster. Icke ens genom den sorgfälligaste bevakning och uppsikt öfver renarne kan undvikas att dessa understundom öfverskrida finska gränsen. Det behöfs blott en våldsam snöstorm eller ett öfverfall af varg eller järf, för att renhjordar, som uppehålla sig i närheten af gränsen, skola skingras och spridas öfver stora områden. Genast är den finska beslagtagaren framme, färdig att taga i beslag de bästa och värdefullaste renarne, som förrirat sig öfver på finskt område. *En lindring i den finska gränsspärrningen vore därför ytterst önskvärd och behöflig, antingen därutinnan att våra svenska lappar vore fria från straffpåföljd, därest renarne genom händelser, som ej stått i vederbörande renägares förmåga att förekomma, råkat inkomma på finskt område, eller också genom att straffpåföljden ersättes med en skadeståndsplikt där skada*

bevisligen uppkommit, i hvilket fall svenska staten möjligen kunde åtaga sig att förskjuta skadeståndsbeloppet.

Att inlåta sig på frågan om bästa sättet att ordna våra lappars förhållande till Norge torde ej vara lämpligt, då ju denna senare fråga redan är föremål för pröfning.

I öfrigt erbjuda de stora norrbottniska fjällmarkerna godt utrymme för våra nomadiserande lappar och en af dem rationellt bedrifven renskötsel. Dessa trakters själfskrifna invånare äro lapparne. Utan lapparne vore dessa vidder ett öde land. Renarne äro enda fortskaffningsmedlet i dessa väglösa trakter, renarne lämna ett högst värdefullt tillskott till de bofastes existensmöjligheter uppe i de nordliga trakterna. Lapparne äro häruppe i dessa karga, aflägsna trakter, mänsklighetens pionierer och hafva häruppe en uppgift, som ingen annan kan fylla.

Därför bör det vara en angelägenhet af största vikt, att staten genom kloka framsynta åtgärder vidmakthåller och främjar våra nomaders existens. Därvid torde det vara angeläget att tillse det renantalet icke får *obegränsadt tillväxa inom de olika renbetesområdena, enär eljest renbetena kunna äfventyras; önskligt vore äfven, om, genom öfverenskommelse med våra grannstater, möjlighet kunde beredas för våra nomader att, under särskildt för renarne och dess näring ogynnsamma år, få mot visst arrende åtnjuta betesrätt för renarne å vissa bestämda områden inom grannländerna.* Sådana år kunna inträffa då renmossan genom s. k. flen blifvit otillgänglig för renarne och då de sålunda af ren naturnödvändighet drifvas in på våra grannars områden. Vårt nomadfolks lif och existensberättigande i högsta Norden borde om något vara en rent internationell humanitär fråga, en fråga af folkrättslig natur, om hvars lösning i en för detta folk gynnsam riktning alla makter, som beröras af frågan, borde kunna förena sig. Med den förstkommandes rätt hafva lapparne i forna tider innehaft och utslutande befolkat de nordligaste trakterna af Skandinavien och Finland, därifrån de så småningom undanträngts med den starkares rätt. Det borde därför ej vara mer än billigt och rätt att de folk, som nu innehafva lapparnes forna territorium, åtminstone enas om att låta resterna af denna nomadbefolkning få framlefva ett drägligt lif på de områden, som ännu återstå för dem.

Utom de speciella önskemål, som sålunda förefinnas inom de olika länen och tariffva beaktande, framställa sig trängande behof som äro gemensamma för hela den nomadiserande lappbefolkningen.

Ett sådant är undervisningsfrågans ordnande på ett tillfredsställande sätt. Såsom jag nyss framhållit äro de redan förefintliga lappbarnhemmen och fasta lappskolorna ingalunda några ändamålsenliga uppfostringsanstalter för nomadbefolkningens barn, om de nämligen skola fostras till nomadlifvets fria, men besvärliga och på umbäranden rika lif. Den ungdom som fostras i dessa anstalter blir genom själftva lefnadsättet därstädes så småningom främmande för det lif, hvartill de ursprungligen blifvit födda. Den, som under flere års tid vant sig vid lefnadsättet hos de bofaste, vant sig vid att tillbringa nätterna under tak i bäddad säng och gå klädd som en vanlig kulturmänniska, återvänder icke gärna till lappkåtan, renhuden såsom nattläger och renskinnsmudden såsom klädedräkt. (Se bil. 7 och 10.)

Vill man bibringa våra nomader en nödtorftig undervisning, utan att tillika göra dem olämpliga för nomadlifvet, *måste man anordna undervisningen bland lapparne genom anställandet af vandringslärare*, som dela nomadernas lif och därunder bibringa deras ungdom ett lämpligt kunskapsmått. Lappen är ingalunda oemottaglig för kunskaper, utan erbjuder med sitt vakna, öppna sinne och sin intelligens ett tack samt fält för bildningen, om den meddelas på rätt sätt. En dylik anordning med vandringslärare eller s. k. lappkateketer är redan med framgång införd på flera ställen i Luleå stift, af dess energiske biskop, hvilken själf är kännare af lapparne som få; man torde blott behöfva utvidga lappseminariet och därigenom blifva i tillfälle att öka lappkateketernas antal i behörig grad för att fullt tillgodose undervisningens behof.

Det synes mig vidare i hög grad önskvärdt, att då staten på så många andra områden af näringslifvet erbjuder sitt ekonomiska stöd, staten jämväl lämnade lapparne ett sådant stöd för främjande och utveckling af renskötseln, och detta stöd kunde lämnas genom upprättande af låne- och understödskassor. *Ur dessa skulle medel kunna utlämnas antingen såsom lån eller utan återbetalningsskyldighet åt lapparne till inköp af renar, där renstammen af en eller annan orsak nedgått, för befordrande af renlafvens återväxt, till gäldande af skadeersättningar i ömmande fall, till premier för god renvård, för stängsel kring de bofastes höhässjor*, där sådant finnes behöfligt för minskande af skadeståndsriskerna och en dylik åtgärd icke kan genom en blifvande lagstiftning varda ålagd de bofaste.

En mängd ändringar i nu gällande lapplag torde nog vara af behöfvet

påkallad. Den vid motionen fogade skrifvelsen från lappfogden i Jämtlands län framhåller åtskilliga tänkvärda frågor, värda att beaktas vid en blifvande utredning.

Vidare borde måhända tagas i öfvervägande huruvida en återgång till förhållandena före 1886 års lapplag är möjlig i fråga om lapparnes besittningsrätt till de gamla lapps kattelanden och insyningsrätten å dessa. Jag har förut framhållit huru olyckligt den förändring, som genom 1886 års lapplag däri vidtogs, inverkat, och på denna förändrings räkning torde till en god del få skrivas det allt mer framträdande bristande intresset för en noggrann vård och uppsikt å renarne, som visar sig i synnerhet hos Västerbottenslapparne.

Vid en blifvande revision af nu gällande lapplag torde det *vara högst angeläget att reglera frågan om lapparnes skadeersättningsskyldighet med tillbörlig hänsyn till de exceptionella svårigheter som möta lapparne vid vården af sina renar.* Skadeersättningsskyldigheten innebär, sådana bestämmelserna nu äro affattade, stora faror för de enskilda renägarnes ekonomiska existens och ett alltför stort hänsynstagande till de bofastes intresse; *kan ej stängselskyldighet åläggas de bofaste, synes staten böra i viss mån träda hjälpende emellan genom att lämna bidrag till hägnader för hithörande ändamål.*

Efter dessa antydningar om de åtgärder, som kunna vara behöfliga för betryggande af de nomadiserande lapparnes lif och framtidsmöjligheter, återstår den mycket omdebatterade frågan på hvilket sätt man lämpligast skall bringa en varaktig hjälp åt de lappar som antingen helt och hållet sakna renar eller icke hafva tillräckligt många sådana för att med dem kunna lefva som nomader, och dessa lappar utgöra särskildt i Jämtlands och Västerbottens län, såsom jag förut nämnt, det öfvervägande flertalet samt framslåpa sitt lif under ytterligt tryckta förhållanden.

Genom den i vår lagstiftning fastslagna grundsats, att en lapp ej kan vara på samma gång renägare och jordbrukare, borttogs för lapparne en naturlig öfvergångsform, från det fria nomadlivet till den bofastes vid den egna torfvan bundna intresse, en öfvergångsform som eljest möjliggjort för den mindre väl situerade men dock ej alldeles utfattiga lappen att vid sidan af en renskötsel, som ej ensam kunde skänka honom hans bergning, hafva ett litet jordbruk, afpassadt efter hans fallenhet och förmåga och i stånd att utfylla hvad som felades honom i renar. Sålunda skulle odlingen och jordbruksnäringen efter

hand kunnat hafva upptagit dem som tröttnat vid nomadlifvet eller af brist på tillräckligt antal renar tvungits att upphöra med detta lefnads-sätt. Nu har i stället skapats ett fattigt egendomslost och hemlost proletariat.

Att förmå dessa lappar att återvända till nomadlifvet genom att exempelvis åt dem söka anskaffa nödigt antal renar torde vara fullkomligt lönlöst och dessutom praktiskt utförbart. *Den närmast till hands varande sysselsättningen vore ett jordbruk i förening med boskaps-skötsel och att ett dylikt jordbruk äfven hägrar för många lappar såsom ett framtidsperspektiv, därom har man sett flerfaldiga uttalanden från lapparne själfva.* Små af lappar anlagda jordbruk och nybyggen finnas på många håll inom de norrländska länen oftast tillkomna utan lof och under trycket af nöden och fattigdomen.

Då dessa nybyggarlappar saknat hvarje understöd från statens sida och dessutom ägt ringa eller inga vare sig medel eller kunskaper, är det ju naturligt att deras jordbruk blifva primitiva, men redan den omständigheten, att sådana jordbruk kunnat uppstå under så ytterst ogynnsamma förhållanden, visar dock att här finnes en kraft att tillvarataga. Gifvet är ju, att lång tid kommer att förflyta, innan lapparne hunnit tillägna sig den bofasta jordbrukande befolkningens förmåga och vana vid att drifva ett jordbruk, men detta är ju helt naturligt, fjällbondens jordbruk har nog haft många öfvergångsformer, innan det hunnit sin nuvarande ännu rätt primitiva ståndpunkt. Det gäller emellertid att för lappen icke göra öfvergången till jordbruksnäringen alltför bråd-störtad, att icke rycka honom alltför långt bort från den miljö, där han varit hemmastadd och sett sig uppväxa. Att, såsom från ett och annat sakkunnigt håll ifrågasatts, jord skulle upplåtas åt lappnybyggaren inom jordbruksrayonen och på kronoparkerna innebure ett alltför tvärt afbrott i lappens vanor och natur för att kunna medföra ett önskvärdt resultat. *Inom det egentliga lappmarksområdet ofvanför den nuvarande jordbruks-rayonen finnes på många ställen invid sjöar och vattendrag för gräsodling och boskapsskötsel användbar mark, särskild lämplig till upplåtelse åt den vid fjällbygdens förhållanden vana lappbefolkningen.* Å dylik mark synes staten kunna, med tillbörligt hänsynstagande till den verkliga nomad-befolkningens intressen, åt den fattiga hemlösa lappbefolkningen upplåta jord till uppodling och bebyggande; där kunde lappen finna ett stöd för jordbruket i jakt och fiske äfvensom — hvad en och annan lapp beträffar — i renskötsel såsom binäring; i lappens egna hemtrakter kunde sålunda hans omdaning till jordbrukare så småningom äga rum.

Vid de jordupplåtelse, som sålunda ägde rum från statens sida, skulle naturligtvis fästas det villkor, att jorden ej finge utan särskildt tillstånd öfverlätas åt någon svensk, d. v. s. icke lapp, äfvensom att jordinnehafvet icke finge medföra något skadeståndsanspråk enligt gällande lapplag gentemot den nomadiserande befolkningen. Vidare vore det nödvändigt att staten ekonomiskt understödde egnahemsrörelsen bland lapparne, måhända till en början till och med genom att låta uppföra bostäder åt de mest behöfvande och utblottade.

Men de icke nomadiserande lapparne behöfva ej allenast jord och hem, de behöfva äfven kunskaper, *framför allt i lifvets praktiska frågor, och i detta afseende äro icke de förefintliga fasta lappskolorna tillfyllest. Genom statsunderstöd torde böra beredas lapparnes vuxna ungdom tillfälle att besöka länens landtmanna- och folkhögskolor eller måhända ännu hellre särskildt för lappungdomen inrättade praktiska fortsättningsskolor.*

På detta sätt skulle af den nuvarande egendomslösa och hemlösa lappbefolkningen kunna skapas ett vaket, intresseradt, kunskapsrikt hemägande släkte, förtroget, såsom ingen annan, med sitt hemlands egendomliga förhållanden och fästadt vid detsamma genom sitt hem, sitt språk och sina traditioner. En allsidig undersökning och utredning af hithörande ämnen torde sålunda komma att omfatta såväl åtgärder gemensamma för alla tre norrländska länen som äfven speciella åtgärder behöfliga inom de olika länen. Lappfrågans natur och innebörd torde emellertid med nödvändighet kräfva, att denna undersökning och utredning sker i ett sammanhang.

Allt som bör göras i dessa frågor är emellertid af ytterst trängande och brådskande natur, alltför länge har man dröjt med att på allvar taga itu med dessa frågor och därför hafva också förhållandena i hög grad tillspetsats. En enquête i frågan, såvidt den berör Västerbottens lappbefolkning, har utgifvits af jordbruksdepartementet, och denna enquête visar frågans långsamma vandring under 5 års tid 1900—1905 emellan ämbetsmyndigheterna, af hvilka hvar och en haft sin särskilda syn på frågan. På detta sätt kan emellertid saken ej fortgå om man vill bringa lappbefolkningen verklig och effektiv hjälp i dess betryck, som för hvarje år växer.

Därför är att hoppas, det Kungl. Maj:t med den raskhet och beslutsamhet som saken ur både humanitär, social och ekonomisk synpunkt kräfver, griper sig an med lösningen af lappfrågan.

Med anledning af hvad jag nu anfört våga vi vördsamt föreslå,

att Riksdagen ville i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla det Kungl. Maj:t täcktes låta utreda och taga under ompröfning, hvilka åtgärder böra vidtagas för att dels vidmakthålla, värna och trygga den nomadiserande lappbefolkningens tillvaro och främja renskötselns utveckling och dels förhjälpa den öfriga lappbefolkningen ur dess betryckta ställning och bereda dem lämpliga existensmöjligheter, samt för Riksdagen snarast möjligt framlägga de förslag, hvartill en dylik utredning och pröfning kunna gifva anledning.

Stockholm den 16 januari 1908.

<i>G. Kronlund.</i>	<i>Carl Lindhagen.</i>	<i>Harald Hjärne.</i>	
<i>Joh. Er. Nordin.</i>	<i>S. H. Kvarnzelius.</i>	<i>Rob. Karlsson.</i>	<i>Johan Nydahl.</i>
<i>A. A. Eriksson.</i>	<i>O. Emthén.</i>	<i>P. Hörnstén.</i>	<i>C. J. Öberg.</i>
<i>A. J. Hagström.</i>	<i>J. Hellgren.</i>	<i>Karl Karlsson.</i>	<i>E. Sundin.</i>
		Mo.	
<i>J. Bromée.</i>	<i>S. J. Enander.</i>	<i>Ad. Wiklund.</i>	<i>J. Andersson.</i>
			Baggböle.
<i>Alfr. Jonsson.</i>	<i>P. Zimdahl.</i>	<i>C. G. Seden.</i>	<i>Albin Ahlstrand.</i>
<i>Pehr Svensson.</i>	<i>Linus Lundström.</i>	<i>Fr. Berglund.</i>	

I motionens syfte instämma:

L. J. Carlsson. Carl Sehlin.

Bil. 1.

Uti ett den 14 december 1901 afgifvet yttrande har afvittringsstyresmannen i Västerbotten bland annat anfört, att inom afvittringsområdet ofvan om gränsen för de nuvarande fasta nybyggarnes insynningar flerstädes låge stora trakter, bestående af dels naturliga ängar vid sjöar och vattendrag, dels för ängsodling lämpliga bäckdalar och dels annan för gräsodling lämplig mark, där nybyggen, särskildt för den med fjällbygdens förhållanden vanda lappbefolkningen, kunde anläggas och där denna befolkning kunde finna en nödortfölg utkomst under en eventuell öfvergång från nomadlivet; att flere lappmän jämväl redan utan rätt satt sig ned på sådana trakter, uppfört några hus af björk — det enda virke, som där finnes — odlat något litet potatisland samt skaffat sig kor och getter, af hvilka, jämte ripfångst och fiske, de hade sin utkomst; att de områden, där ofvan angifna odisponerade ängstrakter och odlingstillfällen särskildt finnes, vore:

inom Vilhelmina socken:

trakterna omkring sjön Stor-Ransan, Ransarån, mellan nämnda sjö och sjön Fättjaur, mellan denna och sjön Gotajaur efter öfre Vojmän, omkring sjön Guortajaur och från denna ned mot Virisjaur;

inom Tärna socken:

vid sjön Järfvocken, vid västra ändan af Abelvattnet och vid sjön Bleriken, mellan sjöarna Ropen och Abelvattnet; samt

inom Sorsele socken:

väster om Öfverst-Juktan, omkring sjön Tärnajaur med Tärnaån, vid Brunträsk- och Salvebäckarna väster om Öfre Tjulträsket och därjämte åtskilliga lägenheter vid Vindelälven, såsom vid Aiternasselet, vid öfre och nedre Krammasselen och i öfrigt vid nämnda älfs öfre lopp;

att kostnaden för dessa traktors undersökning, afmätning, värdering och fördelning, då arbetena företoges i sammanhang med afvittringsgöromålen i öfrigt, enligt gällande taxa å arfvoden till afvittringslandtmätare och gode män samt för handen varande arbetspriser för handtlangning beräknades uppgå för en areal af 500 hektar ängar i skalan 1 : 4,000 och 10,000 hektar myrängar och bättre för hästar och nötboskap tjänligt bete till 6,140 kronor; att den af lapparne i Fattmo-

makke gjorda framställningen väl finge anses synnerligen behjärtansvärd, såsom afsedd att bereda möjlighet till bildande af nya egna hem för en i allt fall såsom nomader starkt aftagande befolkning inom dessa karga och för kronan, sådana de nu befunnas, värdelösa trakter, hvilka genom kolonisering likväl kunde blifva för lappbefolkningen af stort värde, då därigenom kunde vinnas, att sagda befolkning ej med den aftagande renskötseln nödgades lämna dessa fjällbygder, med hvilkas natur de framför andra voro förtrogna; att de kostnader från statens sida, som för tillmötesgående af lapparnes anhållan erfordrades, ej kunde anses stora i förhållande till det kulturändamål, de vore afsedda att främja, samt att han därför för sin del föresloge, att under pågående afvittring ifrågavarande, till nybyggen lämpliga trakter måtte undersökas, afmätas och värderas för att, behörigen begränsade och från dåvarande nybyggares områden skilda, tillhandahållas lappbefolkningen.

Bil. 2₁

Ordningsmannen i Vilhelmina södra lappby H. M. Nilsson och åtskilliga andra lappar ha i en till Kungl. Maj:ts befallningshafvande ingifven, till Kungl. Maj:t ställd skrift af den 20 mars 1902 hufvudsakligen bland annat anført, att det förefölle, som om Kungl. Maj:ts befallningshafvande vid sin hemställan om marks afsättande vid afvittringen till lapparne velat fästa det villkor, att lapparne skulle upphöra med nomadlivet; att det borde lätt inses, att ett sådant villkor blefve för lapparne synnerligen ödesdigert, då en hel nomadbefolknings öfvergående till nya lefnadsförhållanden icke kunde ske på ett gifvet tecken utan blott småningom; att om också några helt öfverginge till jordbruksnäringsen, andra åter skulle i det längsta framhärda med renskötseln och lämna densamma endast under påverkan af yttre omständigheters tvång; att lapparnes tanke varit, att lapparne skulle lämnas frihet att vid sidan af hvartannat bedrifva jordbruk och renskötsel, då jordbruket till en början möjligen blefve en binäring, som dock vunne i betydelse, i samma mån som större ägoområden hunne uppodlas och renarnes antal minskades; att då det redan nu förekomme, att lappar med fördel samtidigt idkade renskötsel och rätt omfattande jordbruk, däraf syntes framgå, att dessa näringsgrenar icke vore fullkomligt oförenliga; att Kungl.

Maj:ts befallningshafvandes förord åt afvittringsstyresmannens förslag beträffande de marker, som enligt dennes förmenande vore till nybyggen lämpliga, framkallat icke mindre bekymmer hos lapparne; att nämligen närmast ofvan odlingsgränsen befunne sig en granskogsregion, där bland andra de af lappfogden till inköp af statsverket föreslagna hemman vore belägna, och dessutom, så vidt lapparne hade sig bekant, icke oansenliga sträckor ännu odisponerad kronojord; att närmast ofvan granregionen en björkregion vidtog, hvarest renhjordarne borde under större delen af sommaren hufvudsakligen uppehålla sig och där efter vattendragen de bästa renbetena vore att finna; att det just vore dessa värdefulla renbeten, som afvittringsstyresmannen föreslagit till nybyggen; att följderna af detta förslags realiserande blefve, att lapparnes redan kläna betesmarker ytterligare inkräktades till lika stort men för renägarne som för nybyggarne, då det icke kunde förekommas, att renarne stundom inträngde på de odlade områdena och skadade grödan; att för lapparne vore vida förmånligare, om de marker, som åt dem skulle såsom nybyggen upplåtas, söktes längre nedåt landet eller så nära odlingsgränsen som möjligt, hvarigenom björkregionen kunde bevaras till renbetesland.

Bil. 3.

Lappfogden i Västerbottens län har i yttrande den 15 juli 1902 anført, att förhållandena bland skogslapparne i Malå socken och nedre delen af Sorsele socken visat, huru föga lämpligt det kunde vara att söka förena två för hvarandra så ytterst främmande näringar som jordbruk och renskötsel; att nämligen å dessa angifna trakter lapparne, med bibehållande af renskötseln, slagit sig ned såsom jordbrukare, byggt hus och skaffat sig hästar och kor m. m., men för att bärga vinterföda åt dessa kreatur måst under större delen af sommaren ägna sig åt jordbruket och lämna renarne vind för våg, hvarigenom renarne, på sådant sätt lämnade åt sig själfva, blifvit på böndernas ägor skadedjur, som intet stängsel hindrade och som sprede sig öfver vidsträckta områden, nedtrampande ängar och förorsakande skada öfver allt, där de droge fram; att de bofaste i dessa trakter med någorlunda jämnmod tålt obehaget, i medvetande af att de själfva vore inkräktare och lapparne undanträngda, men att det torde blifva annorlunda, om man genom att bevilja fjäll-

lapparnes ansökning i den af dem önskade riktningen framkallade samma situation på gränsen mot Norge; att i de trakter af Nordlands amt, som gränsade mot Västerbottens län, odlingen trängt djupt in bland fjällen på de allra flesta ställen, och att man kunde med visshet antaga, att där varande nybyggare icke komme att lida lapparnes vårdslöshet med samma lugn som Malå och Sorsele socknemän, då man erinrade sig de svenska lapparnes och norrmännens uppträdande mot hvarandra under förra hälften af 1890-talet, en period under hvilken man icke kunde tala om någon renskötsel i egentlig mening åtminstone inom Västerbottens län; att fjällapparne då under hela somrarne plögade ligga vid sina fiskevatten, under det att renarna fingo sköta sig själfva, hvaraf följden blef, att länets samtliga renhjordar sammanblandades till en oordnad massa, som vid sommarens inbrott, efter ankomsten från nedre landet till fjällen, såsom en svallvåg störtade fram öfver de invid riksgränsen inom Nordlands amt boende nybyggarnes åkrar och ängar; att missnöjet däröfver tog sig från norsk sida uttryck i upprepade klagomål, nedskjutning af renar, yrkanden om gränsspärning och till sist i en ytterst sträng norsk lag mot våra nomader; att, om den nu ifrågavarande ansökningen beviljades i enlighet med lapparnes önskan, samtliga fjällappar otvifvelaktigt komme att begagna sig af det dem lämnade tillståndet att blifva bofasta och att samma missförhållande därigenom, hvad renskötseln beträffade, åter skulle uppstå, men att det då icke torde på något sätt kunna afhjälpas, när lapparne komme att hafva ett band i jordbruket, i hus och hem, som fastare bunde dem gent emot renskötseln, än fisket under 1890-talets förra hälft kunnat göra, och att den slutliga följden däraf torde blifva, att nyssnämnda norska lapplag med dess bestämmelser om beslag och viten inom få år komme att bringa fjällappen till ekonomisk undergång, för att icke nämna de förvecklingar mellan icke renägande bofaste och lappar å ömse sidor om riksgränsen, som under denna renskötselns dödskamp skulle uppstå; att det därför, enligt lappfogdens uppfattning, vore synnerligen angeläget, att lapparnes ansökning beviljades endast mot villkor, att lapparne afstode från renskötseln och afytttrade sina renar, men att, då man under sådant villkor torde hafva att förvänta, att för närvarande endast en del af lapparne, de nämligen, som blott ägde ett fåtal renar eller vore utan renar, komme att begagna sig af tillåtelsen, det äfven vore angeläget, att dessa lappar icke finge slå sig ned hvar som helst, emedan de därigenom skulle förstöra de lappars betesmarker, som fortfarande nomadiserade, utan sammanfördes inom några vissa bestämda områden, där de skulle vara till minsta hinder för nomadlivet.

Bil. 4.

Elsa Laula från Vilhelmina socken inkom å åtskilliga nomadiserande lappars inom Västerbottens län vägnar till Kungl. Maj:t med en den 6 april 1904 dagtecknad, så lydande underdånig ansökning:

»Till Konungen.

Undertecknad har, enligt bifogade fullmakter, af lapparne inom Åsele och Lycksele lappmarker erhållit uppdrag att nedresa till hufvudstaden för att till vederbörande framföra deras klagomål öfver de svåra förhållanden, hvarunder de lefva och hvilka synas allt mera omöjliggöra för dem existensmöjligheterna. Och vågar jag därför härmed äfven till Eders Kungl. Maj:ts kännedom och behjärtande angifva hufvudpunkterna af deras berörda klagomål.

Allt mera tillbakaträngda af den bofasta befolkningen, hade lapparna hoppats att genom uppdragandet af den s. k. kulturgränsen åtminstone trakterna därofvan skulle blifva dem definitivt tilldelade för deras hufvudsakliga uppehälle. Men äfven denna utsikt blir lapparna år ifrån år allt mera fräntagen.

Hvad först angår de lappar, som ännu hafva renar och således äro nomadiserande, så är det omöjligt för dem, äfven under högsommarmånaderna juni, juli och augusti, att oafbrutet hålla sig med renarne uppe på fjällen. De måste för kalffvarnes skyddande och beredande af erforderligt bete åt renarne samt för renhjordarnes sammanhållande, så att mjölkning och annan erforderlig skötsel kan äga rum, understundom äfven draga sig något nedåt skogstrakterna. Under de tider, då lapparne sålunda obehindradt kunde på lämpligaste sätt sköta sin näring, blef det någon trefnad med renskötseln och god afkastning af densamma. Men nu ha så småningom öfverallt alla beteslägenheter blifvit intagna af innehafvarne af de nybyggen, som före 1866 fått anläggas ofvan odlingsgränsen. Och detta gäller ofta till och med om betet å själfva renvallarne på de åt lapparne för renskötseln anvisade lappskatteländ.

Med hvad rätt nybyggarna lägga under sig alla slätterlägenheter veta lapparne icke. De förra säga endast, att de hafva rätt därtill, och då lönar det sig icke för lapparne, såsom den svagare parten, att göra några invändningar. Lapparne hafva således endast att välja på att låta renarne med kalfvar vara utan erforderlig skötsel och skydd eller ock betala stora ersättningar för skada å växande fodergröda. Under så vidriga förhållanden blir det i längden omöjligt att idka någon renskötsel.

Emellertid gifves det också en stor mängd lappar, som icke vidare äga några renar, och deras antal ökas alltjämt. Anledningarna härtill äro, att renarne minskas i följd af hårda år, aftagande tillgång på renmossa samt särskildt de nyss omnämnda konflikterna mellan lapparnes och de bofastes intressen. Dessa lappars tillvaro är högst beklagansvärd. De kunna ej lifnära sig af renskötsel af brist på renar och de få enligt lagstiftningen ej använda någon mark för annat än renskötsel. För att uppehålla lifvet nödgas de emellertid utan laga rätt själftaget slå sig ned, hvar de kunna. De söka då odla upp någon liten bit mark och röja därkring, så att de kunna föda en eller flera kor. Härvid ingripa emellertid ofta de bofaste, mången gång med stöd af myndigheterna, för att få bort dessa lappar från deras s. k. olaga besittning och tillgodogöra sig frukterna af deras odlingsarbete. Lagstiftningen berättigar således icke en lapp att med någon trygghet slå sig ned såsom jordbrukare ens på det lapps-katteland, som han eller hans förfäder lagligen ägt att med andras uteslutande begagna för renskötsel. Äfven rätt till fiske börjar man allt mer förmena dem. I detta afseende kan äfven från Västerbottens lappmarker anföras lika belysande exempel som det, hvilket enligt hvad jag erfarit framdragits af en lapp, Lindström från Arvidsjaur, uti ett på Eders Kungl. Maj:ts pröfning för närvarande beroende besvärsmål i en afvittringsfråga.

Under sådana förhållanden inse lapparne, att någon räddning för dem såsom ett särskildt folk ytterst endast kan vinnas genom att trakterna ofvan odlingsgränsen obehindradt förbehållas dem både för renskötsel och jordbruks idkande. Hvad särskildt angår jordbruket, så inse de, att detta måste blifva det oundgängliga slutmålet för åtminstone en stor del af dem. Några sådana tvister, som uppstå med svenska jordbrukare, äro ej att befara mellan jordbrukande och nomadiserande lappar. Erfarenheten visar nämligen detta. Och en eventuell lagstiftning, som tillät lappars bosättning, skulle antagligen äfven söka förekomma sådana tvister genom att, på sätt lärer ske vid utarrendering af de för lapparne inköpta egendomarne i Jämtland, ej medgifva jordbrukaren de förmåner

gent emot de renägande lapparne, som nu enligt lag tillagts den bofasta jordbrukande befolkningen.

Att lapparne med sina små behof och vana vid försakelser och ansträngningar bättre skola lämpa sig till jordbrukare i dessa trakter än de svenska nybyggarna, ligger ock i öppen dag. Ett bevis därpå synes det förhållandet vara, att vid sista nödåret man allmänt ansåg, att lapparne, äfven om de ej voro renägare, icke behöfde något understöd.

Beträffande de särskilda åtgärder i förenämnda syfte, som nu kunna företagas i fråga om trakterna *ofvan odlingsgränsen*, anse lapparne, att dessa böra bestå i lindringar i deras ersättningsskyldighet för skada å växande gröda under juni, juli och augusti månader, begränsning i möjligaste mån af de bofastes rättigheter till utängsslätter, lagstadgad rätt för lappar att få slå sig ned såsom jordbrukare i dessa trakter och i all synnerhet på sådana lappsatteländ, som de eller deras förfäder lagligen föfogat öfver för renskötsel, samt ytterst inköp genom staten af de ofvan odlingsgränsen befintliga nybyggeshemman för lappbefolkningens räkning, såsom skett i Jämtlands fjälltrakter. Vid förestående afvittringsförrättningar synes oss äfven böra tagas till rättesnöre, att afvittringen i möjligaste mån och utan särskilda kostnader för staten tjänar en sådan utveckling.

Lappbefolkningen vågar nu hoppas, att Eders Kungl. Maj:t täcktes taga dessa deras lifsfrågor under öfvervägande samt äfven söka göra något afsevärdt och effektivt för denna befolkning i dess så nödställda belägenhet.

Underdånigst

Elsa Laula.

På grund af uppdrag.

Bil. 5.

I ett annat den 19 augusti 1904 afgifvet utlåtande har lappfogden i Västerbottens län bland annat beträffande de lappar, som på grund af fattigdom måst öfvergifva nomadlivet, anført. Dessa människors tillvaro är beklagansvärd, ty då deras renar tagit slut förlora de sina betesmarker åt andra lappar, som idka renskötsel, och hafva redan, på grund af att nästan allt dugligt odlingsland redan blifvit under jordbruk disponeradt ofvan odlingsgränsen, ingen möjlighet att med stöd af någon rätt få husligen nedsätta sig där. De eller deras förfäder skulle själfva en gång hafva varit i tillfälle att insyna och behålla de nybyggen, som nu ligga inom deras gamla betesmarker, men dessa hemmansanläggningar förstodo de sig icke på och de tilltalade dem kanske icke heller så mycket den tiden. De hafva därför fått se det land, som de med den förste besittningstagarens rätt ansett vara eget, fot för fot så att säga, beröfvas dem af främmande invandrare; likväl hafva de ihärdigt fortsatt med sin därigenom försvårade renskötsel, tilldess de genom motiga omständigheter bragts till fattigdom, och sedan stå icke ens de nakna fjällvidderna dem åter. Det kan aldrig bortresoneras, att icke staten genom att beröfva dem deras land bidragit till att bringa dem i armod, och det bör därför äfven vara för staten en bjudande plikt att nu söka hjälpa dem därur.

Bästa sättet härför torde vara att tillmötesgå deras önskan att skaffa dem jordbruk, men då utrymme för detta ändamål icke finnes och ej heller lämpligen bör genom inlösen beredas ofvan odlingsgränsen, borde de erhålla odlingsmark på kronoparker nedom densamma, där ingen därigenom behöfde undanträngas. Och då de äro försjunkna i djup fattigdom och därjämte okunniga i jordbruk och byggnadsföretag, därigenom att de ända från barndomen endast idkat renskötsel och fiske, vore det önskvärdt att äfven staten toge deras egnahemsfråga helt och hållet om hand och läte åt dem uppbygga smärre gårdar och dränera den därintill liggande marken för jordbruk. Kolonier för detta ändamål kunde för att äfven bereda dem tillfälle till fiske, som på grund af gammal vana väl i första generationen blefve deras hufvudsakliga näringsfång, förläggas vid sjöar sådana som t. ex. Stor-Vindeln, Stor-Uman, Vojmsjön och Malgomaj, där utrymme på kronomark finnes i öfverflöd.

Allt detta skulle kosta staten jämförelsevis ringa i förhållande till den behjärtansvärda sak, som här är fråga om.

Bil. 6.

Med anledning af hvad lappfogden sålunda föreslagit infortrade Kungl. Maj:ts befallningshafvande i Västerbottens län yttrande i ämnet från vederbörande *öfverjägmästare*, hvilken i utlåtande af den 24 september 1904 anförde, bland annat, följande.

»Från att hela norra Sverige en gång legat för lapparne öppet, och särskildt lappmarkerna efter dem erhållit sin benämning, har den jordbrukande befolkningen efter hand allt mera inkräktat på sagda område. Nybyggen anlades allt djupare in i landet. Redan vid början af 1700-talet hade en del af lappmarkerna ockuperats, och omkring år 1830 nådde i vissa ådalar nybyggesanläggningen ända upp mot barrskogsgränsen. I Ume-älfvens floddal hafva sådana anläggningar fortsatts äfven ofvauför barrskogsgränsen, och vi veta, att nybyggen nu förefinnas efter hela denna ådal till inemot gränsen mot Norge. I Vindelns floddal tränger odlingen mindre långt in bland fjällen, och ej heller i Ångermanälfvens flodområde har odlingen trängt så djupt in bland lapparnas betesmarker som i Umeälfvens floddal. Nybyggesanläggningarna torde hafva föregåtts af lagliga utsyningar äfven i fråga om de delar af lappmarken, som ligga ofvanför odlings- eller kulturgränsen. Denna gräns utstakades först jämlikt kungl. brefvet den 13 december 1867, före hvilken tid nybyggen redan till stort antal utsynats längre in i landet, än gränsen för odlingen kom att gå.

Det torde ingalunda kunna bestridas, att lapparnas rätt till renbete efter hand i ökad grad kringkurits. Och då bofaste med sin odling trängt upp efter ådalarna, hafva i lapparnas renbetesområden gjorts djupa inskränkningar, som i vissa fall uppdelat förut sammanhängande renbetesland. Härtill kommer, att de bofaste tillika insynat en stor mängd spridda myrar och andra slätterlägenheter, belägna mer eller mindre långt inne i renbetesområdena. Till den nämnda inskränkningen i lapparnas betesvidder ha sålunda jämväl kommit ökade svårigheter att nyttja den begränsade betesrätten. Man må under sådana förhållanden alldeles icke förundra sig öfver, att så väl lapparnas som renarnas numerär icke ökats utan fastmer på vissa trakter sedan längre tid varit i nedgående.

Om detta nedgående kunnat ställas i samband därmed, att lapparne öfvergått från nomader till bofaste, hade härom intet varit att säga, ty minskningen vore i så fall i fråga om befolkningen icke reell, äfven om den vore det beträffande renantalet. Företeelsen kunde under sådana förhållanden hafva inneburit en naturlig utveckling från lägre till högre kultur, från nomader till bofaste, som idkade åkerbruk och boskapsskötsel.

I ganska talrika fall torde ock en sådan utveckling kunna påvisas, och den kan spåras tillbaka åtminstone till omkring 1830-talet. Sålunda utsynades år 1832 åt lappar tvenne nybyggen strax ofvanför granskogsgränsen i Ume-älfvens floddal väster om Tärna kapell. Och att sådana utsyningar därefter icke varit särdeles sällsynta framgår däraf, att bofasta jordbrukande lappar flerstädes anträffas både i Vindelns och Umans öfre floddalar. Lappnybyggena torde emellertid nästan alla härstamma från den tid, då det icke var lapparne förment att samtidigt vara renägare och jordbrukare. Detta är nämligen den naturliga öfvergångslänken från nomadlif till bofast jordbrukare. För att kunna existera såsom själfständig nomadlapp erfordras ett rätt afsevärdt antal renar. Men det finnes mången renägande lapp, hvars renhjord härför ej är tillräcklig. Sådana mindre renägare kunna hafva börjat såsom lappdrängar med aflöning in natura — fri kost och vissa renar per år — hvarigenom de efter hand erhållit en mindre renhjord, eller ock kunna de hafva varit ägare af en större renhjord, som af sjukdom eller andra orsaker decimerats. Då en större renhjord delas mellan flera arfvingar, kan ock hända, att en hvar af dem erhåller ett antal renar, som är för ringa för att endast därpå hafva en dräglig utkomst. Men hjorden kan, om den får skötas af annan, lämna nödigt bidrag till utkomst för den, som börjar ett mindre jordbruk. Det kräfver nämligen många mödosamma år för att från ris och rot få ett jordbruk med nödiga byggnader så ordnad, att det ensamt för sig kan åt en familj lämna dagligt bröd. Och dessa öfvergångsår blifva för den lappske nybyggaren flere än för hans konkurrent, som utgått från en jordbrukares hem, där han från barndomen sett och delvis omedvetet lärt allt, som sammanhänger med den bofastes lif och arbete. Det säges däremot om lappen med rätta, att han är »djupt okunnig» i jordbrukarens arbeten. Ja, det skulle vara underbart, om så ej vore fallet, ty han har i regeln icke handlagt några landtmannagöromål och sett måhända endast ett fåtal af dem. Men många af dessa arbeten kräfva lång öfning för att hos arbetaren alstra skicklighet. Hit höra sådana till synes enkla arbeten som att plöja, så, föra lien i slätter m. fl.

Skall en lappman från nomadlivet på en gång öfvergå och blifva landtbrukare, så innebär detta för honom i regeln ett fullständigt ombyte af lefnadsbana, ingalunda mindre än om en skomakare skulle blifva skräddare eller en snickare smed. Man må därför icke undra på, att en renägande lappman kan vara obenägen att göra sig af med sina renar för att på en gång helt träda in på ett för honom obekant område, landtmannens, utan anser det nödigt att få bibehålla renarna och så småningom arbeta sig in i sin nya ställning. Härtill kommer, att lappmannen torde hafva svårt för att från det oregelbundna nomadlivet så på en gång ändra vanor, att han blifver en idog landtman. Denna öfvergång torde helt visst för flertalet lappar kräfva en hel generation, måhända mera.

Lappfogden ifrågasätter emellertid en plötslig öfvergång från nomadlif till landtbrukare eller ock fortsatt nomadlif.

För mig synes lappfogdens ofvan angifna fordran på lapparne innebära en obillighet, och denna ökas än mer därmed, att han vill flytta dem ifrån de egentliga fjälltrakterna ofvanför kulturgränsen till kronoparkerna nere i skogslandet, där de ej ens längre skulle kunna se en skymt af sina med barndomsminnen förenade fjäll. Och här skulle de utom nomadlivet äfven få öfvergifva jakt och fiske, åtminstone på sätt de bland fjälltrakterna utöfvat dessa binäringar. Rika fiskvatten torde man numera sällan finna å eller invid kronoparkerna, och jakten — förutsatt att den genom lagförändring blefve å vissa kronoparker frigifven åt den nedflyttande lappmannen — är likaledes af annan art och oftast mindre gifvande än närmare fjällen. Äfven en annan svårighet mötte för inrättande af egna hem åt lapparne på kronoparkerna. De naturliga slätterlägenheterna därstädes äro nämligen i regeln såsom »ströängar» skattlagda under angränsande byar. Det erfordras därför, om en större mängd lappar skulle beredas egna hem på kronoparkerna, ganska afsevärda odlingar därstädes för att i hufvudsak från dessa skaffa vinterfoder till den nödiga kreatursbesättningen. Lappfogdens förslag synes rent af förutsätta, att lapparna skulle på en gång börja ett landtbruk, som vore mera intensivt än det, som nu bedrifves af den bofasta befolkningen i lappmarken, för hvilken skörden från naturliga ängar oftast är af långt större betydelse än skörden från den relativt ringa odlade jorden. Förslaget att å kronoparker bereda egna hem åt lapparne synes mig icke annat än i undantagsfall vara möjligt att genomföra.

Bil. 7.

Till herr häradshöfdingen m. m. Georg Kronlund.

Med anledning af herr häradshöfdingens ärade skrifvelse den 15 sistlidne september med anhållan om meddelande dels uti hvilka afseenden ändringar uti nuvarande renbeteslag vore behöflig och dels hvilka åtgärder borde vidtagas för betryggande af lapparnes existens, äfvensom om möjlighet borde beredas de lappar, som upphört med renskötseln, att få tillfälle till bosättning, får jag såsom min åsikt i ämnet anföra följande.

De stadganden uti 1898 års renbeteslag, som jag funnit böra ändras, förefinnas uti paragraferna 1, 6, 12, 14, 15, 20, 21, 30 och 31.

Lapparnes rätt att under vissa månader beta sina renar å enskildes marker eller den så kallade sedvanerätten bör bibehållas, men då det visat sig att denna sedvanerätt ofta gifver anledning till osäkerhet och stridighet, i det den ene parten påstår att sedvanerätt förefinnes å den eller den orten och den andra parten förnekar detta, och detta jämväl rörande orter, hvilka med stöd af häfd hittills allmänt ansetts vara gamla lapptrakter, synes det mig högst nödvändigt att ju förr dess hellre, efter det utredning härom skett, genom lag uttryckligen fastslås, å hvilka orter reubete på grund af sedvanerätt må anses tillåtet. Ju längre härmed dröjer, dess svårare blir frågan att utreda och desto fler bli tillfällena till osämja mellan lappen och den bofaste. Blir den däremot en gång för alla fastslagen, inträder ett säkrare rättsförhållande.

§ 1.

Enligt mitt förmenande bör här rätten för främmande lappar att under vintermånaderna intränga på en annan lappbys område borttagas.

§ 6.

Denna rätt är åtminstone hvad Jämtlands län beträffar högst onödig och skulle, därest lapparne ej själfva lyckligtvis voro af den åsikten att denna rätt ej bör tillämpas, vålla många och bittra stridigheter mellan lapparne inbördes. Om till exempel en lappby under några år sparat en trakt af sitt område för att mossan där skall få tillväxa, hvilket förekommer här i Jämtland, där tillgången på mossa numera är ringa, men trakten därefter tages i besittning af en främmande lappby, så måste naturligen detta föranleda stridigheter och benägenhet att öfva repressalier.

§ 12.

Denna § föreskrifver att lapp, som med renar flyttar utom den socken, där han har sitt hemvist, skall för hvarje socken, som under flyttning besökes, göra viss anmälan till länsman m. m.

Emellertid vet man i regel icke, uti hvilken socken en nomadiserande lapp har sitt hemvist. Här i Jämtland äro ej lapparne mantalskrifna uti någon viss socken, och kyrkoskrifna äro de uti så kallade lappförsamlingar, som omfatta flera socknar. Åre-Storsjö lappbys medlemmar äro till exempel kyrkoskrifna dels inom Hede lappförsamling, som torde få anses omfatta västra Härjedalen, och dels inom Undersåkers lappförsamling som anses omfatta Undersåkers, Åre, Kalls och Offerdals socknar. Lappbyns områden sträcka sig inom Tännäs, Hede, Storsjö, Undersåkers och Åre socknar. — I hvilken socken hafva nu dessa lappar sitt hemvist? I detta afseende, synes mig, borde lagen gifvas tydligare bestämmelser.

§ 15.

Lagen har i § 1 fastslagit, att lapparnes näring kräfver rätt att under vintermånaderna föra sina renar på bete å sedvanerättstrakter; hvarmed väl afsetts sådana enskilda marker, hvilka, hufvudsakligen till följe sitt läge af ålder brukats till renbete, eller till äfventyrs en gång i tiden tillhört lapparne, ehuru de sedermera låtit sig därifrån utträngas af nybyggare. Då man nu ansett sig böra binda enskilda personer vid en sådan inskränkning i bruket af hans egendom, som sedvanerätten medför, borde man på samma gång ålagt jordägaren att medelst stängsel skydda sina merendels öfver hela hans område kringspidda höstackar mot skada af renar. Ty att först medge lapparne rätt att med sina renar fritt beta å en del enskildes marker och därigenom så att säga locka lappen dit med sina renar, men på samma gång tillåta ägaren af dessa marker att under hela medgifna betestiden hafva dessa »lockbeten» för renarne utestående utan skydd synes mig orätt. Visserligen medgifver lagen rätt till skadeersättning endast under förutsättning att skadan tillkommit med uppsåt eller genom vårdslöshet vid renarnes bevakning, och härigenom torde möjligen lapparne vid rättgång i många fall kunna undandraga sig ersättningsskyldigheten, men skulle höskadeersättningarna i regel hänskjutas till domstol, blefve nog förhållandet mellan den bofaste och lappen ohållbart och skulle sannolikt till slut urarta till verklig fiendskap. Här i Jämtlands län vålla redan nu dessa höstackar mycken strid och oenighet, men till följd af lapparnes ådagalagda benägenhet att i godo uppgöra dessa höskador, har hittills allt aflöpt ganska lugnt, ehuru väl lapparne ofta bittert klagat öfver att dessa foderskadeersättningar till slut måste utarma dem och omöjliggöra all renskötsel. För att visa, till hvilka belopp dessa skadeersättningar

kunna uppgå fär jag bifoga en förteckning å utbetalningar å 3,427 kronor 91 öre för Åre-Storsjö lappby under förra året.

Det heter visserligen alltid från de bofastes sida, när någon skadegörelse har skett, att värdslöshet från lapparnes sida varit orsaken därtill, och är jag långt ifrån att vilja förneka att äfven så ofta kunnat vara händelsen, men vill jag på samma gång framhålla att det mången gång ock är andra orsaker, ty man må dock erinra sig att en hjord på 1,000 å 5,000 stycken renar omöjligen, äfven under de gynnsammaste betes- och väderförhållanden, låter handtera sig såsom en tam kreaturs-hjord. Tillstöta så ogynnsamma väderleksförhållanden: såsom under hösten den ofta förekommande dimman och under vintern snöstormar eller blir renhjorden utsatt för rofdjur såsom varg och järf, så tror jag för visso att den som vill vara opartisk skall medge att ingen möjlighet finnes att så väl vårda en renhjord på tusentals djur, att ej en större eller mindre del af densamma kan för längre eller kortare tid komma på villovägar och därunder åstadkomma betydande höskada å de milsvidt och öfver allt å marken kringspridda oskyddade höstackarna.

Af de bofaste får man ofta höra omtalas, att de gamle lapparne så väl skötte sina renar att på den tiden renarne sällan eller aldrig förorsakade skadegörelse å höstackar. Detta vill ock jag antaga vara sant, men tror dock rättvisan på samma gång fordrar att man erkänner att de bofaste ock då bättre skyddade sina höstackar, ty man behöfver sannerligen ej hafva vandrat så vida omkring i Jämtlands och Härjedalens skogs- och fjälltrakter för att icke genom alla förfallna hölador och »höstackstängsel» inse detta sakförhållande.

Den bofastes under »gamla tiden» rådande större benägenhet att genom lador och stängsel skydda sitt skogs- och fjällhö från skadegörelse af renar får kanske dock ej enbart tillskrifvas hans egen omtanke om sitt hö eller tillmötesgående mot lapparne utan fastmer Kungl. Maj:ts nådiga bref till kammarkollegium den 26 mars 1831, däri stadgas »att hemmansinnehafvare, hvilka å sina ängar och slättermyrar icke förvarade sitt hö i ordentliga lador, utan hade detsamma i stackar, skulle förse dessa med en stadig och tät gärdesgård till 4 alnars höjd på 5 å 6 alnars afstånd å alla sidor från stacken för att emot åverkan af renkreaturen densamma förvara, vid äfventyr för ägaren till höet att i annat fall, om slaget, bergadt och i stack upplagdt hö uppåtes eller nedtrampades, sin skada stånda; dock att, där gärdesgårdar icke ansåges uppfylla ändamålet eller icke kunde utan svårighet uppföras, andra lämpliga hägnader borde uppsättas efter de föreskrifter och förordnanden som af vår befallningshafvande i länet blefve meddelade, hvaremot det

jämväl skulle åligga lapparne att genom noga tillsyn å deras renhjordar söka förekomma förluster för nybyggarna och att om genom bevislig uraktlåtenhet å lapparnes sida skada skedde, som eljest kunnat undvikas, lapparne därför borde vara »till ersättning förbundna».

Hvarför kan ej — synnerligast nu, då alla verkliga jordbrukare insett att den gamla plägseden att skörda detta näringsfattiga skogs- och fjällhö ju förr desto hellre borde upphöra såsom i det närmaste värdelös för ett verkligt jordbruk och befolkningen i stället söka förmås så småningom uppodla sin inägojord -- samma hägnadsskyldighet ock nu åläggas jordägaren? Mig synes här ej några omständigheter tala för att jordägaren skall vara befriad från stängselskyldighet därest han nu är så »efterblifven» i sitt jordbruk att han vidhåller att fortfarande begagna sig af skogsslåtter.

Om därför stängselskyldighet ålades jordägaren skulle härigenom dels vinnas att hufvudorsaken till alla nuvarande stridigheterna mellan bofaste och lappar i det närmaste med ens skulle upphöra och dels att mången af dessa »fjällhemmansägare» kanske förr insåge fördelarne af att nedlägga arbete på uppodling af sin hemägojord och såmedelst detta bli en orsak till jordbrukets upphjälpande i fjällbygderna.

§ 20.

Stadgandet uti denna paragraf skulle jag önska förändradt sålunda, att dels ingen som lidit skadegörelse skulle kunna på laga väg utfå skadeersättning, därest han ej med protokoll styrkte att syn hållits af utsedda godemän, på sätt lagen föreskrifver, enär det eljest står jordägaren öppet att genom två vanliga vittnen syna skadan och därefter bortfrakta löet, hvarigenom lappen beröfvas hvarje möjlighet att förebringa motbevisning, samt dels att uti paragrafen intoges bestämmelse om att jordägaren eller den som lidit skadegörelser ägde skyldighet, därest ej hinder mötte att underrätta lapparne om skadegörelsen, med rätt för desse att inom möjligaste korta tid intinna sig och godtgöra skadan vid äfventyr att jordägaren eljest påkallade laga syn för skadans värdering. Sistnämnda stadgande vill jag vara viss om ofta skulle leda till uppgörelse i godo och såmedelst rädda lapparne från de dryga synekostnaderna. En kallelse till lapparne skulle i många fall ej blifva mera betungande än den till godemännen.

§ 21.

Lapparnes klagan gäller ofta synekostnaderna, som alltid synas dem dryga att gälda, synnerligast som de stundom kunna gå till lika högt och ännu högre belopp än själfva skadeersättningen.

Skulle ej med särskildt afseende fäst å de ömmande omständigheter, som oftast föranledt skadegörelsen, och å den i regel fattiga

befolkning som betalningsskyldigheten åligger, synekostnaderna kunna nedsättas till uti sjätte klassen af gällande resereglemente nu föreskrifna dagtraktamente 2 kronor 50 öre.

Endast detta skulle bli en afsevärd lättnad för lapparne.

Bör förtydligas så att någon tvekan icke råder, huruvida här afses endast renskötande lappar eller ej.

§ 30.

Denna paragraf stadgar bland annat att utarrendering af inägor ej får ske utan att de lappar, hvilka äga rätt att å området uppehålla sig med sina renar, blifvit i saken hörda och lämnat sitt samtycke. Denna lapparne förbehållna rätt synes mig åtminstone hvad beträffar Jämtlands län, där vi hafva öfver ett hundratal arrendatorer bosatta å inägorna till för renbeteslandens utvidgning inköpta hemman, böra borttagas, då det eljest kan bli svårt för myndigheterna att betrygga en sådan arrendators existens.

§ 31.

Beträffande frågan om lappar, som nödgats upphöra med renskötsel, borde beredas tillstånd till bosättning inom renbeteslanden, får jag, som på grund af Konungens befallningshafvandes förordnande under 1905 års lappsammanträden i denna sak hört samtliga lappbyar inom länet, dels bifoga utdrag, af härvid förda protokoll och dels därjämte såsom min åsikt härom uttala följande:

Som synes hafva samtliga vid sammanträdena närvarande lappmän uttalat behovet för lappar, som nödgats upphöra med renskötseln, att under vissa villkor få bosätta sig och idka boskapsskötsel å anvisade lämpliga platser inom renbeteslanden, där de voro till minsta möjliga intrång för renskötseln.

Af inom Jämtlands län (häri då inbegripen Idre lappby i Dalarne) befintliga lappbefolkningen, som den 31 december 1906 uppgick till 879 personer (+ 23 så kallade obefintlige) utgör den renskötande delen jämte kvinnor och barn ej fullt en tredjedel eller omkring 280 personer. Renantalet, som 1890 uppgafs till 60,000 å 70,000, hade 1896 nedgått till 27,168 och år 1900 till 10,025. Under de sista åren hafva dock renhjordarne betydligt tillväxt. Så uppgafs antalet 1905 till 11,525 och år 1907 till 14,781. Enligt min åsikt kan renantalet inom länet nu antagas uppgå till närmare 20,000 djur.

Jag anser det visserligen lyckligast om det läte sig göra att få större delen af länets lappbefolkning åter till sin modernäring, renskötseln, för hvilken de äro danade sedan uråldriga tider och hvilket näringsfång, om det rätt skötes, är synnerligen inkomstbringande.

Men härpå torde af många tillstötande orsaker ej ens vara att tänka, och tillåter jag mig här nedan omnämna några af dessa.

En del »välgörande» herrar och damer tro sig nämligen göra lapparne en tjänst med att indraga dem i nära beröring med vår tids kultur, och synnerligast med afseende på undervisning och dylikt skola de behandlas alldeles som de bofaste. Jag för min ringa del är viss om att detta har och kommer att påskynda lapparnes öfvergifvande af nomadlivet. Det bär emot att säga, att en verksamhet som uteslutande uppbäres af välgörenhet är en påskyndande orsak till lapparnes undergång såsom renskötande nation, men detta torde dock knappast kunna förnekas. Jag afser här i första hand de af en del folk så varmt omhuldade lappbarnhemmen, där under de senare decennierna nästan samtliga lappbarn inom länet erhållit och fortfarande erhålla sin slutliga uppfostran.

I dessa barnhem få de, just i den åldern de lättast taga intryck för lifvet, vistas 2 å 3 år och vänja sig vid all den bofastes bekvämligheter m. m., hvilket sannerligen ej är till nytta för en vildmarkens son; och att här grunden lägges till den nu bland lappungdomen härstädes rådande håglösheten för nomadlivets sträfsamma och på bekvämligheter och njutningar så fattiga lif, synes mig uppenbart.

Tror någon att en lappyngling eller flicka, som under några år fått åtnjuta den bofastes bekvämligheter, såsom varm bostad, bäddad säng, dukadt bord m. m., med glädje återgår till nomadlivets enkla förhållanden?

Den, som betviflar dessa sakförhållanden, kan studera nuvarande nomadlivet hos den del lappar, som tillägnat sig den bofastes vanor.

De gå klädda i moderna kläder, uppföra vanliga timrade boningshus och lefva i öfrigt alldeles som en bofast, ja de hafva till och med låtit draga en telefonledning till sitt hufvudläger. I dessa uppförda boningshus vistas familjen året rundt, låtande renhjorden, hvilken naturligen fortfarande som förut måste byta betesplatser, endast skötas af en eller annan dräng. Husbonden gör då och då besök hos hjorden eller drängarne och ger dem en eller annan order rörande skötseln m. m. och beger sig så åter hem.

Att renskötseln under sådana förhållanden ej kan blifva lika god som den var »gammalt» är helt naturligt, ty då följde hela familjen, män, kvinnor och barn, oafbrutet renhjorden, alla vid behof deltagande i dess bevakande och skötande.

Med anledning af att under senare åren såväl af lappar som bofaste uttalats den åsikt att renmossan skulle vara i starkt aftagande inom länet lät Konungens befallningshafvande efter nådigt tillstånd af Kungl. Maj:t genom docenten T. Hedlund under sommaren 1902 undersöka

dessa förhållanden. Uti ett afgifvet längre utlåtande af den 7 juni 1903 gör doktor Hedlund följande sammanfattning af orsakerna till renlafvens tillbakagång på senare tiden:

»A. *Ofvan trädgränsen*: 1) Renstammens till följd af goda betesförhållanden stora tillväxt under 1880-talet, hvaraf följde för mycken afbetning och söndersmulning genom tramp af renlafven på fjällen. 2) Renlafvens långsammare tillväxt, ju mindre han är. 3) Klimatförändring till renlafvens nackdel under de sista 20 åren, bestående däri: a) att det på 1890-talet infallande maximum för den periodiska förändring, som medeltemperaturen för månaderna omkring vinter- och sommarsolståndet undergår, indirekt medför en delvis förstöring af renlafven på fjällen vid snö- och issmältningen på våren under tiden 1889—1900. b) att luften, allt sedan 1880-talets början blifvit allt torrare i Jämtland.

B. *Nedom trädgränsen*: 1) Markens och skogarnes förändring, hvarigenom renlafförande tallskog och tallskog öfver hufvud med tiden öfvergår till gråskog, där renlaf icke trifves. 2) Direkt förstöring af renlafven vid afverkningen inom den afverkade skogen och möjligen äfven en genom afverkningen gynnad utbildning af andra växter, som undantränger renlafven.

Råd och anvisningar. Till följd af de ofvan anförda orsakernas natur kan föga åtgöras för erhållande af bättre tillgång på renlaf. Det enda som kunde göras vore följande:

Ofvan trädgränsen. 1) Att ej låta beta renlafven för nära på ett fjäll innan detta lämnas för hans återväxt på så lång tid som möjligt. 2) Att så mycket som möjligt hindra renarna från att onödigt springa omkring och genom sitt tramp söndersmula lafven, då han är torr och spröd.

Nedom trädgränsen. 3) Att ersätta oväxtlig försumpad gråskog, hvars årliga tillväxt icke på långt när går upp mot räntan på motsvarande kapital, med ny växtlig skog. Finnes intet annat medel tillgå, kunde detta möjligen ske genom att afbränna mossan och till en del torfven, sedan det värdefullaste af skogen afverkats. Där marken blifvit bränd och lämningar af den gamla skogen finnas kvar till skydd för unga barrträdsplantor, uppväxer i regel efteråt en vacker skog, som på mager jord blifver tallskog med god renlaf.»

»Äfven om man gjorde allt, hvad man möjligen kunde göra för erhållande af riklig renlaf på de jämtländska fjällen, kan han dock icke blifva så ymnig som han förr varit. Därtill hafva många af fjällen blifvit för mycket beväxta af högre växter. Någon »spekbildning»

nämnvärd grad kommer sannolikt ej att inträffa på länge; men den sedan början af 1880-talet pågående minskningen i luftens relativa fuktighet i Jämtland, särskildt på middagen, visar ej tendens att vilja efterföljas af för renlafven gynnsammare fuktighetsförhållanden.»

Om härofvän anförda iakttagelser och slutsatser äro riktiga, är det tydligt att man åtminstone ej bör tro sig kunna återföra de $\frac{2}{3}$ af länets lappbefolkning, som redan öfvergifvit nomadlivet till detta, utan måste dessa hänvisas till nya näringsfång. Led efter led danade för endast renskötseln, äro de för närvarande mindre skickade för andra sysselsättningar. Den i så fall lämpligaste näringsgrenen torde väl blifva boskapsskötseln, såsom närmast liknande deras hittillsvarande. Här må ock erinras att af lappbefolkningen härstädes, som redan för decennier sedan och äfven sedermera upphört med renskötseln, en stor del redan ägnat sig åt jordbruk, i det de utan tillstånd slagit sig ned inom renbetslanden och där uppfört nödiga byggnader och idka jordbruk. Det jordbruk, som hittills bedrifvits på dessa inom länet befintliga ett 30-tal lappnybyggen är visserligen ej så mönstergillt, men står dock ej heller så långt efter hvad en »gamla tidens fjällbonde» presterar. Gifvet är att dessa nybyggarelappar, som först sedan de varit alldeles utblottade och utfattiga öfvergifvit renskötseln och slagit sig ned såsom nybyggare och tillika saknat lagligen tryggad rätt till de områden de tagit i besittning samt i öfrigt aldrig fått ringaste hjälp i form af lån, undervisning i jordbruk eller dylikt, måste vara i fattiga omständigheter.

Att de under sådana omständigheter ej gärna kunnat nedlägga några betydande arbeten på jordens uppodling eller byggnaders uppförande, äfven om de eljest härtill skulle haft förmåga, synes mig uppenbart.

Att därför, såsom mången gör, åberopa nybyggarelapparnes nuvarande fattigdom såsom ett bevis för att lappar ej äro eller kunna göras till jordbrukare synes mig orätt.

Min åsikt är därför, att lappar ock kunna blifva jordbrukare åtminstone i sådan grad, som erfordras för brukandet af dessa hemman, som för dem kunna ifrågakomma, d. v. s. där hufvudsakligen boskapsskötsel kan bedrifvas, samt att de med litet tillsyn samt undervisning i jordbruk skola blifva sådana, att de godt kunna lifnära sig på jordbruket eller rättare boskapsskötseln.

Lämpliga områden för lapparnes bosättning saknas ej inom Jämtlands läns renbetesland, synnerligast inom de områden, som under senare åren blifvit inköpta. Nybyggen böra under inga villkor förläggas långt upp bland fjällen eller där de äro till ringaste hinder för renskötseln, utan så långt ned i landet och så tätt samman som möjligt

för tillsynens utöfvande, ty dessa miltals från »bygden» anlagda enstaka nybyggen äro ofta endast svälthärdar för både folk och djur.

Endast två sätt torde vara att tänka på för jordens öfverlåtande, nämligen arrenden eller »egna hem». Ehuru jag i allt är för »egna hems»-idén är jag tveksam om den här åtminstone i första hand är tillräddlig, synnerligast af det skäl att, i och med det samma kronan afhändt sig jorden, lappen torde undgå den kontroll och den tillsyn, som han nog till en början är i behof af. Men låter sig detta ändå göra, är jag gifvet för upplåtandet af »egna hem». Jorden måste naturligen upplåtas utan afgift. Svårigheten torde då bli att så ordna, att lapp, som fått ett » eget hem» ej kan afyttra det till bofaste. Men härom måste gifvet stiftas lag, lika som ock att nybyggaren å upplåtna området är skyldig utan godtgörelse tåla det intrång lapparnes renar kunna göra inom området.

Till stor fördel för kronan synes mig ock vara, om så kunde ordnas, att kronan af de för renbeteslandens utvidgning inköpta områdena kunde till »egna hem» få försälja inägojorden, som å de flesta hemman är så belägen att den utan olägenhet för renskötsel kan härtill afstås. Nu vållar denna inägojord med därå uppförda åbyggnader endast utgifter för kronan.

Förutsättningen för att denna inägojord utan olägenhet för renskötseln kan kronan afhändas är dock att lag gifves, som förbinder sådan jordägare att utan godtgörelse tåla det intrång och den skadegörelse renar härå möjligen kunnat förorsaka.

Östersund den 4 december 1907.

Med största högaktning

Abr. Staaff.

Transumt af protokollet, fördt vid sammanträde med lapparne tillhörande Ovikens lappby inför under-tecknad, t. f. lappfogde i Torsborg, Storsjö socken, måndagen den 3 april år 1905.

S. D. I enlighet med Konungens befallningshafvandes i Jämtlands län förordnande af den 27 sistlidne mars inställde sig undertecknad denna dag härstädes för att hålla det uti § 11 lagen om svenska lapparnes rätt till renbete i Sverige den 1 juli 1898 föreskrifna årliga sammanträde; och sedan å utsatt tid tillstädeskommit: ordningsmannen Jakob Olofsson och lappmännen Bengt Olof Olofsson, Jonas Torkelsson d. y., Pål Fredrik Nilsson, Elias Fredriksson, Fredrik Nilsson, Lars Pålsson, Per Danielsson samt änkan Maria Cecilia Nilsson, alla renägare i Ovikens lappby, så försiggick sammanträdet i den ordning detta protokoll närmare utvisar.

§ 10.

På förekommen anledning uttalade lapparne önskvärdheten däraf att föreskrifna villkoren för erhållande af lån för inköp af renar måtte i så måtto ändras att amorteringstiden förlängdes och skyldigheten att skaffa borgen borttoges, ty vore det svårt för att ej säga omöjligt för en fattig lappman att anskaffa borgen och att redan under första årets början amortera lånet. Vidare uttalade de att de ej ansågo det skulle vara till skada för de nomadiserande lapparna om tillåtelse lämnades lappar, som nödgats upphöra med renskötseln, att få bosätta sig å lämpliga platser inom renbeteslanden eller helst inägorna till för renbeteslandens utvidgning inköpta hemman, där de voro till minsta hinder för renskötande lapparne. Som sin öfvertygelse framhölle de ock att så länge en lapp hade renar och kunde föda sig på renskötsel han under inga omständigheter önskade bli bofast, men att, om han blefve utan renar, han vore tvungen blifva bofast och att det då vore nödvändigt han finge bosätta sig och idka jordbruk, ty annars funnes ingen annan väg öppen för honom än att genom bettlande lifnära sig.

Som ofvan.

In fidem:
Abt. Staaff.

Transumt af protokollet, hållet vid sammanträde med lapparne tillhörande Tännäs lappby inför under-tecknad, t. f. lappfogde, i Tännäs den 6 april 1905.

S. D. I enlighet med Konungens befallningshafvandes i Jämtlands län förordnande af den 27 sistlidne mars inställde sig undertecknad denna dag härstädes för att hålla det uti § 11 lagen om svenska lapparnes rätt till renbete i Sverige den 1 juli 1898 föreskrifna årliga sammanträdet; och sedan å utsatt tid tillstädeskommit: ordningsmannen Olof Nilsson Rensberg samt lappmännen Nils Andersson Nordfjäll, Nils Andersson, Paul Jonsson, Nils Olofsson Rensberg, Anders Rensberg, alla renägande lappmän inom lappbyn, samt Olof Hansson Fjällner, så försiggick sammanträdet i den ordning detta protokoll närmare utvisar.

§ 7.

På gifven anledning framhöllo lapparne dels att de nu stadgade villkoren för erhållande af lån för inköp af renar voro för fattiga lappar omöjliga att fullgöra och att ändring härutinnan borde ske i så måtto, att fordrandet af borgen samt afbetalning redan under första åren borde förfalla, dels att det vore önskligt att lappar, som måst upphöra med renskötseln och därför på annat sätt måste lifnära sig, fingo bosätta sig å lämpliga platser inom renbeteslanden, där de voro till minsta möjliga hinder för renskötseln och sålunda helst å under senaste tid inköpta skattehemmansdelar.

Som ofvan.

In fidem:
Abr. Staaff.

Transsumt af protokollet, fördt vid sammanträde med lapparna tillhörande Åre-Storsjö lappby, inför undertecknad t. f. lappfogde, i Högvålen, Tännäs socken, den 7 april 1905.

S. D. I enlighet med Konungens befallningshafvandes i Jämtlands län förordnande af den 27 sistlidne mars inställde sig undertecknad denna dag härstädes för att hålla det uti § 11 lagen om svenska lapparnas rätt till renbete i Sverige den 1 juli 1898 föreskrifna årliga sammanträde med lapparna tillhörande Åre-Storsjö lappby; och sedan å utsatt tid tillstädeskommit: ordningsmannen Nils Nilsson, lappmännen Lars Johansson Renfelt, Jon Jakobsson, Jon Jonsson, Nils Jonasson Ringdahl, Nils Almark och Jon Torkelsson, alla renägande lappmän inom lappbyn, samt lappmannen Jon Jonasson från Idre lappby och af bofaste Per Gudmundsson och hemmansägaren Simon Simonsson i Sörvattnet, så försiggick sammanträdet i den ordning detta protokoll närmare omförmäler.

§ 9.

Tillfrågade om följande förklarade lapparna: att den mark, som af Pelle Olofsson i Wemdalen erbjudits Kungl. Maj:t och kronan för inköp till renbeteslandens utvidgning, ej vore för lappbyns behof nödig eller lämplig; att beviljade brobyggnaden öfver Ljungan ännu ej vore fullbordad; att de ej kunde yttra sig om huruvida det vore af behovet att utarrendering af jaktmarker inom lappbyn för någon tid upphörde; att de ej hade något emot det lappar, som af en eller annan anledning nödgats upphöra med renskötseln finge bosätta sig å lämpliga ställen inom renbeteslanden så långt som möjligt från renarnas betesplatser, där de ej voro till någon skada för renskötseln.

Som ofvan.

In fidem:
Abr. Staaff.

Transsumt af protokollet, fördt vid sammanträde med lapparna tillhörande Frostvikens lappby inför undertecknad, t. f. lappfogde, i Ankarede, Frostvikens socken, måndagen den 10 juli år 1905.

S. D. I enlighet med Konungens befallningshafvandes i Jämtlands län förordnande af den 14 sistlidne juni inställde sig undertecknad, t. f. lappfogde, denna dag å Ankarede kapellplats för att med lapparna tillhörande Frostvikens lappby vid sammanträde afhandla lappbyn rörande angelägenheter, och sedan å utsatt tid tillstädeskommit: ordningsmännen Mathias Åhrén och renägande lappmännen Anders Larsson, Mattias Andersson, Nils Andersson, Per Gustaf Larsson, Nils Otto Andersson, Lars Larsson, Kristoffer Andersson, Anders Andersson Nordkvist, Anders Andersson d. y., Torkel Jönsson, alla renägare från Orrnäsfjäll; änkan Laura Brita Olofsdotter från Bastunäsfjäll, änkan Elsa Kristina Larsson, Lars Mattias Mattson och Per Henrik Larsson från Millestskogsfjäll, äfvensom åtskilliga bofaste personer, däribland t. f. pastorn i Frostvikens församling A. Arvidsson och kronolänsmannen Lars G. Uhlin, så försiggick sammanträdet i den ordning detta protokoll närmare omförmäler.

§ 9.

Vidare uttalade lapparna på gifven anledning, att det enligt deras förmenande vore högst nödvändigt att lappar, som nödgats upphöra med sin renskötsel, finge bosätta sig å anvisade lämpliga platser inom renbeteslanden, där de voro till minsta intrång för renskötande lappmännen. Vidare att det skulle vara till stort gagn för den renskötande lappbefolkningens bestånd om nu föreskrifna villkor för erhållande af lån för inköp af renar i så mätto ändrades, att borgen ej erfordrades samt att återbetalningen ställdes på 10 år, däraf de första åren skulle vara friår.

Som ofvan.

In fidem:
Abr. Staaff.

Rätt transsummeradt betygar

Ex officio:
Abr. Staaff.

Transsumt af protokollet, fördt vid sammanträde i Bågavattnet, Hotagens socken, den 15 juli 1905 med lapparna tillhörande Hotagens lappby.

S. D. I enlighet med Konungens befallningshafvandes förordnande af den 14 sistlidne juni månad inställde sig undertecknad, t. f. lappfogde i Jämtlands län, denna dag härstädes för att hålla det uti lagen om svenska lapparnas rätt till renbete i Sverige den 1 juli 1898 föreskrifna årliga sammanträde med lapparna tillhörande Hotagens lappby; och sedan tillstädeskommit: ordningsmannen Olof Mårtensson, lappmännen Lars Larsson, Thomas Larsson, Jakob Stefanus Jakobsson och Lars Olof Andersson, försiggick sammanträdet i ordning detta protokoll närmare utvisar.

§ 11.

Härpå hörda öfver förslaget därom att lappar skulle få bosätta sig och idka jordbruk inom renbeteslanden, förklarade de samstämmigt, att de ansågo det högst fördelaktigt och önskvärdt för lappar som nödgats upphöra med renskötseln, att de bereddes tillfälle att få bosätta sig och idka boskapsskötsel å anvisade lämpliga ställen inom renbeteslanden, där de vore till minsta möjliga intrång för renskötseln. Såsom villkor för bosättningen borde stadgas, att de ej fingo inkräkta på de nomadiserande lapparnas jakt- och fiskerättigheter eller att de fingo någon ersättning för af renar förorsakad skadegörelse å deras egendom af hvad slag det vara månne.

Som ofvan.

In fidem:
Abr. Staaff.

Transsumt af protokollet, fördt vid sammanträde med lapparna tillhörande Kalls lappby inför under-tecknad, t. f. lappfogde, i Strådalen den 25 juli år 1905.

S. D. Jämlikt Konungens befallningshafvandes i länet förordnande af den 14 sistlidne juni inställde sig under-tecknad denna dag i Strådalen för att hålla det uti lagen den 1 juli 1898 om svenska lapparnas rätt till renbete i Sverige föreskrifna årliga sammanträde; och sedan å utsatt tid tillstädeskommit: ordningsmannen Jöns Johansson, lappmännen Jakob Andersson och Lars Larsson, alla renägande och renskötande, samt Jon Jönsson, Jöns Larsson, Jon Hansson, Jon Jonsson, Anders Larsson, Jon Persson Fjällner, samt af bofaste uppsyningsmannen Per Sandberg och arrendatorn Per Ward i Strådalen, så försiggick sammanträdet i ordning som följer.

§ 15.

dels ock vid innevarande års sammanträden inhämta deras yttrande, huruvida och på hvilka villkor de anse önskligt och för sin del ville medgifva, att lappar må bosätta sig inom de till renbetesland upplåtna områden och där uppföra fasta bostäder samt idka åkerbruk och boskaps-skötsel, så föredrogs nu först af lappska fattigvården i Kalls distrikt för år 1905 upprättade förslag. Vid genomgåendet af hvarje i förslaget upp-tagen understödstagares och lapps möjligen bidragsskyldiga anförvanners ekonomiska m. m. förhållanden uti härofvän antydda afseenden, förklarade lappmännen, att de ej hade något ringaste att mot förslaget anmärka eller göra ändring uti. Härefter hörda öfver förslaget därom att lappar skulle få bosätta sig inom renbeteslanden och idka jordbruk och boskaps-skötsel, förklarade de samtliga, att de ej hade något att häremot invända, utan ansågo de detta önskvärdt och nödvändigt.

Som ofvan.

In fidem:
Abr. Staaff.

Transsumt af protokollet, fördt vid sammanträde med lapparna tillhörande Idre lappby inför undertecknad t. f. lappfogde, i Myselåsen den 12 september år 1905.

S. D. I enlighet med Konungens befallningshafvandes i Jämtlands län förordnande af den 3 sistlidne augusti inställde sig undertecknad denna dag härstädes för att hålla det uti § 11 lagen om svenska lapparnas rätt till renbete i Sverige den 1 juli 1898 föreskrifna årliga sammanträde; och sedan å utsatt tid tillstädeskommit: ordningsmannen Jonas Hansson Fjällner och lappmännen Jon Jonsson, Jonas Mårtensson, Zakarias Jonasson, alla renägare inom Idre lappby samt lappmannen Nils Andersson Nordfjäll från Tännäs lappby, så försiggick sammanträdet i ordning som följer.

§ 12.

Uttalade lapparna såsom sin åsikt att det vore önskligt, att lappar som upphört med renskötseln finge bosätta sig inom lämpliga ställen å renbeteslanden där de ej voro tillinders för renskötseln och att de helst borde få bosätta sig å inköpta hemmansområdena.

Som ofvan.

In fidem:
Abr. Staaff.

Rätt transsummeradt betygar

Ex officio:
Abr. Staaff.

Bil. 9.

Arjepluog den 5 november 1907.

Herr Riksdagsman G. Kronlund, Skara.

Med anledning af Eder skrifvelse den 17 september får jag meddela, att lappallmogen vid sammanträde i Jäckvik (vid kapellhelg där) uttalat sig för följande förslag.

1:o) Bestämmelser böra införas i lagen därom, att hvarje s. k. lappskatteland ovillkorligen skall i bestämd ordning insynas, att hvar och en må ha sitt område klart begränsadt och att hvarje lapplag i dess helhet skall insynas.

2:o) § 14 mom. 1 Lapplagen borttages, men mom. 2 och 3 kvarstå.

3:o) Hvarje nybyggarlapp bör beredas full dispositionsrätt öfver ett visst område inom lappbyn, dock att de på intet villkor må kunna öfverlåta denna dispositionsrätt eller sälja sitt nybygge åt svensk befolkning.

I andra stycken gjorde icke lapparna några uttalanden vid ifrågasvarande sammanträde och ha ej heller eljes till mig uttalat några önsningar, utom att de klagat öfver att en och annan svensk man slagit sig ned ofvan odlingsgränsen, hvilket de nu önskade förebygga genom bestämmelsen, att nybyggarlapp ej finge afyttra sitt nybygge, liksom naturligen ej heller sådant skulle upplätas åt svensk.

Med utmärkt högaktning

Gustaf Calleberg.

Bil. 10.

Torsdagen den 25 april 1907.

Frågan om statsanslag för renskötelsns främjande under saklig öfverläggning.

Lappflickan Elsa Laula höll i tisdags afton det förut omnämnda föredraget i lappfrågan inför en rätt talrik publik.

Sedan herr Hedenström hälsat de närvarande välkomna bestogs talarestolen af Elsa, hvilken i ett halftimmeslångt föredrag skildrade de förhållanden, hvarunder Västerbottenslapparna lefva.

Lapparna hade af kulturen trängts allt mera undan och ha numera blott ett smalt landbälte invid norska gränsen att röra sig på. Af skilda orsaker ha deras renhjordar så småningom smält samman och år 1900 voro af Västerbottens 1,712 lappar endast 452 renskötande. De öfriga äro s. k. fattiglappar, tiggarlappar, som lifnära sig af fiske, jakt o. d. och framtiden ter sig för dem mer än mörk.

Mest skadlig för lapparnes existens hade nybyggena ofvan odlingsgränsen varit, och att tvistigheter mellan lapparne och nybyggarne uppstått är ej att undra på. Felet härtill är dock ofta att söka på ömse sidor, men det vore dock att märka, att lapparne lefde under de mest stränga bestämmelser angående skadeersättning å gröda.

Lapparne önska ingenting hellre än att fortfarande få ägna sig åt nomadlivet och rensköteln, men då allt tyder på att denna deras önskan icke kan realiseras, måste man bereda dem möjlighet att så småningom öfvergå till jordbrukare. Ännu hyste de dock hopp om att genom staten blifva förhjälpna ur sitt betryck och få sina önskningar uppfyllda, och hafva för att om möjligt nå sitt mål anslutit sig till föreningsrörelsen.

Härpå vidtog en ytterst intressant diskussion under ordförandeskap af domprosten O. A. Wester.

Denna inleddes af biskop O. Bergqvist, som först framförde ett tack till fröken Laula och sedan i ett längre anförande framhöll en del synpunkter, som vore ägnade att tagas i betraktande när man går att afhjälpa missförhållandena och lösa lappfrågan. Denna fråga ansåg talaren vara viktig för hela vårt land och sålunda värd all uppmärksamhet, helst som denna fråga särskildt hvad Västerbottenslapparne

beträffar utgör en verklig social fråga, som icke på konstlad väg upp-agiterats. Västerbottenslapparne vore ett utarmadt proletariat som vore värdt statsmakternas uppmärksamhet.

Frågan blir då: hvad är att göra?

Talaren utvecklade några programsynpunkter och framhöll sin mening om huru dessa missförhållanden borde kunna afhjälpas. Först ville talaren då fastslå, att lapp bör vara lapp, d. v. s. att lappbefolkningen så vidt möjligt bör bevaras åt nomadlifvet och renskötseln, hvilket är dess högsta önskemål, ty renen är skapad för lappen och lappen för renen. Man håller visserligen på sina håll före, att lapparne vore dömda till undergång, men talaren ville för sin del ej tro på denna sats, utan hoppades på lappfolkets framtida bevarande.

Tanken på inköp af nybyggen i akt och mening att göra lapparne till nybyggare tilltalade ej. Detta vore endast ett personskifte och skulle ej åstadkomma någon förändring i förhållandet mellan de bofaste och nomadlapparne, ty de förre skulle snart intaga samma ställning som de nuvarande nybyggarna och bli lika stora vedersakare för lapparne som dessa. Däremot gillade talaren den tanken att inköpa de nybyggarehemman, belägna öfver kulturgränsen, som äro till hinder för renskötseln, för att utlägga dem till renbetesland. En sådan åtgärd har vidtagits i Jämtland, där staten för detta ändamål till år 1906 inköpte en areal af 213,000 hektar, och hvad som skett i Jämtland, ansåg talaren böra kunna ske äfven i Västerbotten.

För det andra ansåg talaren, att något bör göras för att förskaffa renar åt icke renägande lappar och sålunda bevara dessa åt nomadlifvet. Äfven här borde staten träda hjälpare emellan. Liksom man till förskaffande af egna hem beviljar anslag borde sådant också beviljas till att förhjälpa lapparne att skaffa sig renar samt till inköp af nybyggarehemman ofvan odlingsgränsen för utläggande till renbetesland. Härför ansåg talaren en ungefärlig summa af en half miljon nödig. Det minsta en lappfamilj behöfver för att kunna existera är 100 renar. Dessa betingta en kostnad af 2,000 kronor. Tänker man sig så, att det är hundra familjer som behöfva hjälp uppgår summan till 200,000 kronor. Dessutom behöfves minst 300,000 kronor till inköp af nybyggarehemman för ofvan angifvet ändamål. Med en sådan åtgärd vore mycket vunnet och denna summa vore ej bortkastad, ty renskötsel är en ganska gifvande näring, och man kan mycket väl räkna med, att lapparne skulle betala igen sina lån. Skulle detta emellertid visa sig omöjligt, har dock staten utfört en god gärning.

Allt detta kan emellertid ej ske utan utredning, hvarför talaren som den tredje programpunkten ville framhålla nödvändigheten af tillsättandet af en kommitté, som skulle bestå af fullt kompetenta, bland hvilka också lappar, för utredande af saken.

Herr Hedenström ville till en början konstatera att man i lappfrågan med få undantag haft att göra med vänner till lappfolkets höjande. Men alla hade sina motiv däruti. En del ville behålla lapparne därför, att de voro kuriösa, egendomliga, sagolikhade. Hvad värde man i ett reformatoriskt hänseende hade af dylika vänner finge man sluta af motivet. Andra se saken ur ren filantropisk synpunkt, d. v. s. af medömkan varkunnade sig öfver lapparne, och andra åter ser hela lappfrågan från nationalekonomisk synpunkt. Minst kommer den rättsliga synpunkten till synes, d. v. s. att vi hafva en skyldighet mot lapparne att uppfylla, och talaren ville till biskop Bergqvist framföra ett tack för att han gjort sig till tolk för denna synpunkt.

Talaren lämnade härpå en historisk återblick på lapparnes ställning under de gångna tiderna. De första rättsbestämmelser hvarunder lapparne left synes hafva kommit till stånd under birkarlarnes tid. De hade då oinskränkt herravälde öfver fjällbygdernas renbete, fisksjöar och jaktmarker. Genom de s. k. »lappmarksfriheterna» uppmuntrade staten härefter för samfärdselns skull nybyggesanläggningarne. De gamla lappskattelanden voro dock rörlagda och intagna i jordeböckerna och ännu så sent som under 1840-talet hade en revision af lappskattelandens gränser blifvit verkställd. Skildrade härpå huru nybyggarna tillkommit genom utflyttning och dylikt och hvilket förorsakat, att en folkmängd af öfver 2,000 personer nu vore bosatt å de gamla lappskattelanden. Härpå redogjorde talaren för odlingsgränsens tillkomst och motionärens afsikt med denna gräns, hvilken icke vore annat än att förhindra nybyggare att bosätta sig å orter, där deras utkomst blefvo tvifvelaktig och att befrämja de renägande lapparnes betesutrymme. Fullföljandet af denna vackra tanke afbröts dock genom Almqvists bortgång. Under 1870- och 1880-talet blef en ytterligt stark tillväxt af bofasta ofvan odlingsgränsen. Så kommo de stora lappkommittéernas arbete, som hufvudsakligast fick sitt utslag i 1886 års renbetslag. Denna upphäfde lapparnes besittningsrätt till skattelanden och inrättade bysamhälligheter. Rätten att medräknas till dessa samhälligheter gjordes beroende af huruvida lapparne fortfarande kunde behålla sina renar. Om lappen mistade sina renar, mistade han äfven sin rätt till andelsskap i renbetesområdet. Man hade icke förutsett en sådan omständighet som att en lapp kunde bli utan

renar. När så den stora renförödelsern kom däruppe i Västerbottens fjällbygd, då hälften af de renägande lapparne gingo under, blef äfven den ekonomiska förödelsern bland lapparne så mycket större.

Nu skapades däruppe ett fullständigt utblottadt proletariat, hvars nöd och elände aldrig kunde öfverdrivas. Det vore nödvändigt, att när man sökte lösa lappfrågan, äfven dessa blefvo uppmärksammade, ty deras tillstånd är obeskrifligt. Då de dessutom utgöra 2 tredjedelar af lappbefolkningen därstädes, var det än mer nödvändigt.

Skildrade härpå renbetesförhållandena.

Fröken Laula tackade biskop Bergqvist för hans inlägg, som visade stor sakkännedom och öppen blick för lappfolkets behof.

Dr Hellström förklarade sig ej vara kännare af lappfolket och dess behof, men han tyckte sig finna, att de af biskop Bergqvist framhållna synpunkterna erbjödo vissa praktiska realiserbara svårigheter. Så t. ex. jämförelsen mellan anslaget till egnahemsrörelsen och ett anslag för anskaffande af renar. Det var, menade talaren, ganska stor skillnad mellan dessa båda idéers förverkligande. Jord finnes det mycket godt om här i landet, men hvar taga taga renar ifrån? Vidare bör man väl ej resonera som så, att en viss nation må bevaras endast för en viss närings skull, utan bör det väl vara tvärtom, att näringen bör bibehållas för folkets skull. När lapparne ej längre kunna uppehålla sig som nomader, böra de slå sig ned som jordbrukare och kanske så småningom sammansmälta med det svenska folket. Och i stället för att inköpa hemman för att lägga dem öde, borde de bofasta åläggas att lefva af sitt jordbruk, hvilket nu ej synes vara förhållandet.

Herr Bergqvist replikerade herr Hellström, först gentemot renfrågan, hvilken han ej fann vara så svår att lösa, ty det finns många lappar, som ha ett större antal renar, än de kunna sköta. Dessutom ha vi skogsrenarne, som nu endast anställa skada och som lämpligen kunna säljas till fjällapparne, och slutligen skulle eventuellt ytterligare behof af renar i Västerbotten kunna fyllas härifrån Norrbotten. Att vidare föreskrifva nybyggarne att lefva enbart af sitt jordbruk vore lättare sagdt än gjordt, ty det är faktiskt omöjligt för dessa att existera på endast sitt jordbruk. Och att göra lapparne till jordbrukare vore nog ej heller så lätt. Talaren föreslog följande resolution:

Mötet anser, att sådana åtgärder böra i lappfrågan vidtagas, att lapparne förhjälpas att förblifva vid nomadlivet och att för detta ändamål en fullständig utredning af frågan bör genom fullt sakkunniga personer åvägbringas.

Sedan några repliker ytterligare växlats framhöll Hedenström nödvändigheten att medtaga äfven fattiglapparnes nuvarande ställning och föreslog ett tillägg till resolutionen af följande lydelse:

Hvarjämte mötet uttalar den önskan, att staten måtte vidtaga åtgärder för att upphjälpa fattiglapparnes nuvarande tröstlösa ekonomiska ställning.

Vid framställd proposition antogs den föreslagna resolutionen jämte tillägget, hvarpå mötet afslöts, sedan ordföranden riktat några tacksamhetens och erkännandets ord till fröken Elsa Laula och öfriga som bidragit till den viktiga frågans belysning.

Bil. 11.

Lappfogden A. F. Burman anför i anledning af 1895 års lapp-lagskommittés förslag följande:

»Före tillkomsten af 1886 års lapplag, var skattelandet detsamma för lappen, som hemmanet för bonden. Det gick i arf från far till son, så länge de voro nomader, och för detta land, som han dessutom på grund af införsel kunde kalla sitt, erlade han skatt till krona och prästerskap. Där var sålunda hans fädernetorfva och egentliga hem, och där hade han inrättat allting efter sitt behof samt för detta ändamål uppfört rengårdar, timrade visthus och kojor af risvirke. Inom dess område ägde han att under alla årstider, om han så ville, använda betet och ordna sin renskötsel som honom bäst syntes utan att blifva ofredad af andra lappars renar. Härom fanns visserligen ingenting i lag bestämdt, men den gamla goda sedvanan, att hvar och en respekterade den andres rätt härutinnan, hade så länge praktiserats, att det knappast var någon lapp, som icke trodde, att hans skatteland var i lag skyddadt mot intrång från andra. Detta gjorde äfven, att han icke heller själf fick ofreda sina grannar, och därför var han tvungen att använda tillräckligt antal vårdare för sina renar så att dessa kunde hållas inom hans eget område, strängt afskilda från andras. Följden häraf blef, att han ända från sitt skatteland kunde, med boskapen i en samlad skara, börja flyttningen till nedre landet, hvilken omständighet utgjorde och fortfarande utgör en sådan viktig förutsättning för vinterflyttningens vidare lyckliga fortgång och afslutning, att jag icke nog kan framhålla den. Men 1886

års lapplag kom och bestämde blott, att de för lapparne afsatta land skulle indelas i lappbyar, samt att inom lappby ej andra lappar ägde rätt att sommartiden uppehålla sig med sina renar än de, hvilka själfva erhållit rätt därtill eller ägt rätt att vistas inom dess område. Om någon vidare fördelning af sommarbetet inom byn bestämdes icke. Härigenom förlorade nu den gamla skattelandsindelningen, som dock under gångna tider visat sig ensam mäktig att hålla ordning och reda i nomadlivet inom Västerbottens län, sin fordna betydelse, och följderna uteblefvo ej. Då de förmögne bland lapparne, för hvilkas stora renantal betet redan börjat blifva otillräckligt, märkte, att de genom den nya lagen fingo rättighet att beta sina renar hvar de ville inom byn, afskedade de småningom sina legda vårdare och läto sina hjordar sprida sig in på grannarnes skatteland, för att utan ersättning få använda vidsträcktare betesmarker. Härigenom tvingades till en början de på renar fattige, men på arbetskrafter relativt mera förmögne s. k. smålapparne, då de icke ville lämna sina ägna små hjordar utan vård, att äfven taga hand om de rikes flertal renar, hvilket förhållande nog också ingått i de förmögnare lapparnes beräkningar. Men snart blefvo smålapparne, som icke fingo vara fredade på ägna lappland, för hvilka de dock erlade jämförelsevis tunga skatter, och dessutom skulle tvingas att utan ersättning vårda de rikes flertal renar, modlösa och slutligen så likgiltiga, att de läto hela den sammanblandade renmassan gå vind för våg. Dessa missförhållanden hafva år från år ökat oredan i nomadlivet, så att det nu gått därhän, att alla Västerbottens lappars hjordar med högst 3 eller 4 undantag, sammanblandats till en enda massa af ströf- eller »allmänningsrenar», som vid vinterns inbrott i oordnade skaror från fjällen öfversvämma länets lappmarker och kustland, åstadkommande skada, där de draga fram, och vid vårens början på samma sätt återvända. Jag tror mig härmed hafva visat själfva grunden till nomadlivets förfall inom Västerbottens län, och att denna ytterst och nästan uteslutande kan sökas däri, att lapp icke varit i lag skyddad mot intrång på sitt skatteland, och torde alltså för ordningens återbringande vara nödvändigt att i de blifvande byordningarne intaga bestämmelser, som tillerkänna honom sådant skydd, i hufvudsaklig öfverensstämmelse med det förslag, som jag vid lapplagskommitténs sammanträde i Lycksele den 10 augusti 1895 hade äran framlägga. — — — — —

— — — Ett utsträckt skydd för skattelandet kan dessutom endast betraktas såsom en gärd af rättvisa och billighet åt alla de lappar inom länet, som fortfarande hafva införsel uti sina land och betala skatt för

dem och hvilka därför borde, när helst de det ville, äga rätt att vara fredade mot nu nämnda intrång, hvarigenom de, såsom visadt är, icke blott på det mest hänsynslösa sätt kränkas i sin hemfrid, utan äfven beröfvas allt välde öfver sin egendom.

Lappfogden i Jämtlands län Alarik Dalqvist yttrar i samma riktning följande:

»Jag håller före, att stadganden, som hindra lapparnes egenmäktiga flyttningar in på hvarandras områden, äro bland de första villkoren för en god renvård. Då med införandet af 1886 års renbetslag den gamla inrymningsrätten till renbetesfjällen — af lapparne själfve betraktad såsom äganderätt — borttogs, föll en af de mäktigaste skrankorna mot vårdslöshet och oordning, och det må fördenskull anses högst nödigt att genom lagbud, så vidt sådant sig göra låter, gifva ersättning för det som förlorats.»